

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Zahraníční politika USA vůči nově rostoucím
mocnostem – Brazílie**

Aneta Riedlbauchová

Plzeň 2015

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Mezinárodní vztahy – britská a americká studia

Bakalářská práce

**Zahraniční politika USA vůči nově rostoucím
mocnostem – Brazílie**

Aneta Riedlbauchová

Vedoucí práce:

PhDr. Martina Ponížilová, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2015

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2015

.....

Poděkování:

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Martině Ponížilové, Ph.D. za její ochotu, čas a cenné rady při psaní mé bakalářské práce.

OBSAH

ÚVOD	6
1 TEORETICKÉ KONCEPTY	9
1.1 Koncept moci.....	10
1.2 Koncept velmoci	14
1.3 Koncept rostoucí moci.....	16
2 VYMEZENÍ MOCNOSTÍ USA A BRAZÍLIE	22
2.1 USA jako velmoc.....	22
2.2 Brazílie jako rostoucí mocnost	24
3 VÝVOJ EKONOMICKÝCH VZTAHŮ MEZI USA A BRAZÍLIÍ.....	29
4 VÝVOJ BEZPEČNOSTNÍCH VZTAHŮ MEZI USA A BRAZÍLIÍ .	41
5 VÝVOJ ENERGETICKÝCH VZTAHŮ MEZI USA A BRAZÍLIÍ ...	48
ZÁVĚR	51
SEZNAM LITERATURY A POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	54
Knihy a články	54
Internetové zdroje.....	58
RESUMÉ	64
PŘÍLOHY:.....	65

ÚVOD

Tématem předkládané bakalářské práce je zhodnotit zahraniční politiku USA vůči nové rostoucí mocnosti – Brazílii. Toto téma jsem si zvolila, protože dle mého názoru zahraniční politika USA ovlivňuje dění na celém světě. A co se týče Brazílie, považuji ji za rostoucí mocnost, která je na ekonomickém vzestupu a má potenciál být důležitou mocností na mezinárodní scéně.

Během studené války byla moc rozdělena mezi dvě světové mocnosti, a sice Spojené státy americké a Sovětský svaz. Tento systém jsme mohli označovat jako bipolární, tedy systém, ve kterém je moc rozložena do dvou hlavních mocenských center. Ovšem konec studené války přinesl i konec bipolárního mezinárodního systému díky posilování moci různých států. Ve světě vznikala nová mocenská centra, mezinárodní systém se postupně měnil na multipolární a moc se začala rozkládat mezi více aktérů. Tyto nové mocnosti, které se v systému začaly více projevovat, by mohly potenciálně ohrozit zájmy Spojených států v různých regionech světa. V případě Brazílie převážně v Jižní Americe. Spojené státy si začaly být vědomy nových rostoucích mocností, které začaly v mezinárodním systému sílit jak ekonomicky, tak i politicky.

Tato práce bude koncipována jako případová studie. *Cílem bakalářské práce je zjistit, jak se vyvíjela zahraniční politika Spojených států vůči Brazílii od roku 1990 až do roku 2014. Výzkumná otázka této práce je: Jak se Spojené státy snažily chránit své ekonomické, bezpečnostní a energetické zájmy vůči rostoucí moci Brazílie na americkém kontinentu?* Takto vymezené období jsem vybrala z toho důvodu, že s koncem studené války, jak jsem už zmínila, se postupně změnilo uspořádání mezinárodního systému z bipolárního na multipolární. Dvě mocenská centra, tedy Spojené státy a Sovětský svaz, nahradil systém vzestupujících mocností¹ a za jedno z mocenských center je často považována právě Brazílie (viz např. Buzan 2004: 56; Jordaan 2003: 165).

¹ V práci jsou využívány jak pojmy nové rostoucí mocnosti, vzestupující mocnosti nebo nové nastupující mocnosti. Tyto pojmy jsou brány ve stejném významu.

Bakalářskou práci člením do několika kapitol. V první kapitole se věnuji teoretickým konceptům, a sice konceptu moci, konceptu velmoci (*great power*) a konceptu rostoucí mocnosti (*emerging power, rising power*²). Abych se mohla věnovat vzájemným vztahům mezi Spojenými státy a Brazílií, musím čtenářům tyto teoretické koncepty představit, a následně je využít v empirické části práce. Poté představím Spojené státy jako velmoc a Brazílii jako rostoucí mocnost.

Spojené státy, které jsou v současné době stále považovány za dominantní světovou mocnost³, jsou v situaci, kdy musí čelit nástupu nových rostoucích mocností, které mohou omezovat jejich mocenské zájmy. Proto je představení Brazílie jako rostoucí mocnosti pro mou práci velmi důležité, protože zde si ukážeme, proč je zrovna tato země považována za nastupující mocnost, která může ohrozit mocenské zájmy Spojených států, a která může do budoucna měnit mezinárodní uspořádání.

Následně se budu věnovat výzkumu vzájemných vztahů mezi Spojenými Státy a Brazílií. Jejich vzájemné vztahy budu v této práci popisovat v ekonomické, bezpečnostní a energetické oblasti, protože tyto oblasti považuji za nejdůležitější. Cílem následujících kapitol bude dojít k takovým poznatkům, díky kterým se mi povede úspěšně si zodpovědět na výzkumnou otázku. Pokud se ohlédnu do historie, Brazílie vždy patřila mezi spojence Spojených států a během studené války toto pravidlo nebylo výjimkou. Spojené státy samy označují Brazílii jako přirozeného partnera, se kterými mohou sdílet podobné hodnoty a cíle, a jako zemi, kterou nyní považují jako nové centrum vlivu (Meyer 2014: 10). Přesto vztahy mezi Spojenými státy a Brazílií prošly některými nesoulady a spory, se kterými se v jednotlivých podkapitolách seznámíme. V průběhu studené války se Brazílie příliš nezapojovala do mezinárodního dění, řešila především své vnitropolitické problémy. Během 80. let 20. století prošla

² Oba dva termíny jsou adekvátní pro vyjádření rostoucí mocnosti. Záleží na interpretaci autorů. Někteří autoři používají termín *emerging power* např. podle P. Sotero (2009). *Rising power* např. podle M. Schiffer (2009).

³ Termín *Great power* se v českém prostředí překládá jako velmoc nebo jako světová mocnost. Záleží na interpretaci autorů. Termín velmoc např. dle (Krejčí 2001) a termín světová mocnost např. dle (ZET 2014).

demokratizací a v Brazílii byl následně ukončen vojenský režim. S koncem studené války se v Jižní Americe díky vlně demokratizace obnovily integrační procesy, které nastartovaly snahy o hospodářskou spolupráci mezi státy. V průběhu dalších let se Brazílie aktivně začlenila do mezinárodního dění, hlavně díky členství v mnoha ekonomických organizacích. Brazílie byla zakládajícím členem organizace Mercosur, jednou z nejdůležitějších organizací v Jižní Americe, která sdružuje státy Jižní Ameriky ve volném obchodu. Také bývá označována jako společný trh Jihu a jako protipól severoamerického sdružení NAFTA. Významné postavení Brazílie můžeme doložit i na její participaci v uskupení BRICS, které sdružuje velké a rychle rostoucí ekonomiky světa. Do tohoto uskupení spolu s Brazílií patří ještě Rusko, Indie, Čína a Jižní Afrika. Brazílie je v současné době ekonomicky silný hráč v mezinárodním prostředí a od toho se odvíjí cíl mé práce.

V závěru si zodpovím na výzkumnou otázku a zhodnotím, jak se Spojené státy od roku 1990 až do konce roku 2014, snažily chránit své ekonomické, bezpečnostní a energetické zájmy vůči Brazílii.

Čerpat budu zejména z cizojazyčných zdrojů, protože v českém prostředí není problematice Spojených států vůči Brazílii či dalším nově rostoucím mocnostem, dána taková pozornost jako v zahraničí. Ovšem nutno podotknout, že českých autorů, kteří se zabývají problematice nově rostoucích mocností, je daleko více. V teoretické části budu čerpat z větší části z knih od autorů B. Buzana (2004), K. Waltze (1979) nebo J. Mearsheimera (2002), kteří se zabývají mocenskými koncepty. Co se týče literatury v praktické části práce, literaturu budu převážně využívat ze zahraničních zdrojů, kterých je na toto téma nesčetné množství. Čerpat budeme převážně z odborných článků či internetových zdrojů. Problematikou se zabývá například Peter Meyer, analytik na problematiku Latinské Ameriky z amerického *Congressional Research Service*, jehož díla v této práci také využijeme. Vzestupu Brazílie se také hodně věnuje brazilský institut při Mezinárodním centru Woodrowa Wilsona.

1 TEORETICKÉ KONCEPTY

S koncem studené války došlo k velké změně v mezinárodním systému. Systém, který jsme do té doby mohli označovat jako bipolární, se postupně začal přeměňovat do multipolární podoby. Bipolární systém je hlavně spojován se studenou válkou a bývá označován jako systém dvou hlavních mocenských center. Tyto dva póly byly tvořeny dvěma světovými mocnostmi, a sice Spojenými státy a Sovětským svazem. Rozpadem Sovětského svazu se bipolární systém postupně transformoval do multipolárního systému, díky posilování nových mocenských center (Buzan 2004: 53–57; Huntington 2001: 15–6, Jordaan 2003: 165).

Realista John Mearsheimer (2001: 205) tvrdí, že multipolární systém je více náchylný ke konfliktům než systém bipolární či unipolární, protože v systému existuje právě více vlivných a rostoucích aktérů. Každý z aktérů má různé zájmy, se kterými roste počet potenciálních konfliktů. V současném systému se objevují i nové nastupující mocnosti, které mohou potenciálně změnit strukturu světového řádu. Rostoucí mocnost aspiruje k tomu stát se velmocí v mezinárodním systému. Každý na multipolární uspořádání může mít odlišný pohled. Například za současné mocenské póly v mezinárodním systému W. Mead (2015) považuje Spojené státy, Německo, Čínu, Japonsko, Rusko, Indii a Saúdskou Arábii. Tyto státy představil jako sedm současných velmocí, které by měly být považovány za skutečnou G7⁴.

Postavení v této struktuře světového politického systému ovlivňuje mocenský potenciál státu a vztahy k ostatním státům. Podle čeho ale můžeme posoudit, jakou mocí stát disponuje? K pochopení chování daného státu v mezinárodním systému je zapotřebí jasně definovat, co je to moc, a jak je chápána. Poté můžeme zjistit, do jaké kategorie mocnosti se může stát zařadit (Mearsheimer 2001: 19). V tomto mocenském rozdělení se setkáváme se státy,

⁴ G7 je skupina složená z ministrů financí sedmi hlavních vyspělých ekonomik světa. Patří sem podle Mezinárodního měnového fondu Kanada, Francie, Německo, Itálie, Japonsko, Velká Británie a Spojené státy (IMF 2015a).

které mohou mít různé mocenské postavení. Stát může být hegemon, supervelmoc, velmoc, střední mocnost, regionální mocnost, malá mocnost atd (Krejčí 2001: 150–151). Do tohoto mocenského rozdělení přiřazuji i rostoucí mocnost, která aspiruje na pozici velmoci (Jordaan 2003: 175).

1.1 Koncept moci

Koncept moci v mezinárodních vztazích bývá označován za důležitou součást klíčových výzkumů. Tento koncept má mnoho definicí, které se postupem času a vývojem mezinárodních vztahů odlišují. Odlišný pohled na něj mají realisté nebo sociální konstruktivisté. V této práci se převážně zaměříme na realistické pojetí, protože dle autorky názoru je realistický koncept nejlépe výstižný. Klasičtí realisté, kteří definují moc na základě materiálních kapacit, jsou zastánci teorie, že aspektem moci je lidská přirozenost. Moc státu se odvíjí od chování a vlastností lidí, kteří daný stát tvoří. Mezi tyto klasické realisty je řazen Hans Morgenthau, který říká, že člověk má v sobě vrozenou touhu po moci (Morgenthau cit. dle Schmidt 2007: 45–46). Na Morgenthaua navazuje K. Waltz, který tvrdí, že důvod, proč lidé usilují o moc, je skutečnost, že se nacházíme v anarchickém prostředí (státům v mezinárodním systému nevládne žádná autorita) (Waltz cit. dle Schmidt 2007: 46).

Realisté tvrdí, že státy vždy budou usilovat o moc v mezinárodním systému a že jejich cíl je moc stále maximalizovat (Schmidt 2007: 48). Za předpokladu, že mezinárodní systém, ve kterém se pohybujeme, je anarchický, Mearsheimer (2001: 29–30) tvrdí, že státy se vždy budou snažit maximalizovat své mocenské kapacity a vždy hledat příležitost, jak získat moc nad svými soupeři v mezinárodním systému. Státy vlastní vojenské prostředky k napadení jiného státu či dokonce k jeho případnému zničení. Některá země má větší vojenské kapacity, je vojensky nebezpečnější, a proto se všechny mocnosti stále snaží rozšiřovat své vojenské prostředky. Poukazuje na to, že státy se v dnešním multipolárním systému obávají samy sebe navzájem. Nemohou si být jisty úmysly ostatních států, a proto je pro všechny důležité uchovat si svou vlastní bezpečnost a snažit se o vlastní přežití (Mearsheimer 2001: 23–36).

Moc státu můžeme v mezinárodních vztazích analyzovat a porovnávat různými prostředky, kterými jsou různé indikátory jako výše HDP, velikost ozbrojených sil, velikost populace, velikost území atd (Schmidt 2007: 47). Ovšem například K. Waltz (1979: 131) říká, že státy mají různé aspekty těchto mocenských kapacit, které jsou velmi obtížné na měření nebo srovnávání. Moc státu se podle něj nedá změřit jen těmito indikátory. Mezi realisty bývají některé neshody, jak měřit mocenské kapacity státu. Někteří realisté definují moc jen na základě materiálních kapacit. Jsou to faktory, jako velikost státu a velikost populace nebo vojenský potenciál (Schmidt 2007: 45). Mezi tyto autory patří realista Mearsheimer, který se shoduje s Waltzem, že mocenské postavení státu je založeno na materiálních kapacitách. Ovšem Mearsheimer se na rozdíl od Waltze snaží najít způsob, jak měřit moc státu (Schmidt 2007: 56). Mearsheimer rozlišuje dva druhy moci státu, a sice vojenskou a latentní (potencionální) sílu, které jsou na sobě obě závislé. Mearsheimer, jako ofenzivní realista, přiřazuje vojenskou sílu k základním mocenským vlastnostem státu. Vojenské kapacity jsou závislé na velikosti a síle armády. Do latentních složek moci řadí bohatství státu a velikost jeho populace. Právě podle Mearsheimera (2001:55–56) je tato latentní moc důležitá k vytvoření vojenské síly a kvalitní armády. Další součástí vojenských kapacit je dle Mearsheimera (2001: 42–44) vlastnictví jaderné zbraně. Vlastnit jadernou zbraň znamená, že stát může v zahraniční politice využívat odstrašení. Do vojenské složky Mearsheimer řadí námořní moc státu, jeho letectvo, jadernou zbraň či její výzkum. Stát, který disponuje největší armádou, je podle Mearsheimera (2001: 44) nejmocnějším státem světa.

Ovšem někteří realisté definují mocenské postavení nejen na základě materiálních, ale i na základě nemateriálních faktorů, které jsou často spojeny s konceptem *soft power* (viz níže) (Schmidt 2007: 45). Morgenthau (1978: 348–349) připisuje k mocenskému postavení státu jak materiální, tak nemateriální kapacity. Rozlišuje mezi dvěma typy faktorů, které přispívají k moci státu:

1) faktory, které jsou stabilní a označovány jako kvantitativní, jsou například: poloha státu, přírodní zdroje, vojenský potenciál, počet obyvatel apod,

2) nemateriální prvky, označovány jako kvalitativní, jsou: schopnost a umění státu využívat diplomacii, morálka národa, kulturní a historické dědictví státu nebo jak kvalitní vládou stát disponuje.

Dalo by se tedy říci, že mocenské postavení státu není postavené jen na materiálních kapacitách. Pro mocenské postavení státu jsou důležité i morální faktory státu, se kterými by měl být schopen stát nakládat.

Na něj navazuje Holsti (1964: 185). Podle něj se v mezinárodním systému spíše předpokládá, že země s vysokým HDP země, s vysokým průmyslovým rozvojem, země disponující vysokým počtem obyvatel a velkým územím, bude dosahovat největší moci v mezinárodní systému, než státy, které těmito faktory nedisponují. Může se zdát, že tyto faktory jsou nejdůležitější, ale Holsti tvrdí že stát, který nedisponuje morálními faktory (viz výše zmíněné) nedosáhne takové moci, vlivu a postavení v mezinárodním systému.

Dnes se již můžeme setkat i s koncepty *hard power* a *soft power*⁵. Jedná se o typy moci, kterými by mocný stát měl disponovat. Autor těchto konceptů, Joseph Nye, označuje realistický koncept *hard power* za schopnost vynutit si či ovlivnit chování aktérů za použití ekonomických nebo vojenských prostředků. Tato „tvrdá moc“ bývá často označována jako metoda cukru a biče. Tedy stát je ochoten ostatním poskytnout ekonomickou nebo vojenskou pomoc, ovšem na druhou stranu je schopen využít nátlaku, například udělením ekonomických sankcí nebo využít hrozbu vojenského zásahu (Nye 2004: 6). *Soft power* je také schopnost daného státu přesvědčit ostatní aktéry v mezinárodním systému, ale na rozdíl od *hard power*, *soft power* nevyužívá nátlaku či vojenských hrozeb. Stát, který umí aktivně využít svou *soft power* je schopný přimět jiné státy, aby následovaly jeho hodnoty, zájmy a snaží se být pro ostatní aktéry v mezinárodním systému příkladem. Základními zdroji tohoto konceptu takzvané „měkké moci“ bývá například kultura, zahraniční a domácí politika státu, politické ideje apod (Nye 2004: 5–11). Můžeme se podívat na Přílohy č. 1 a 2,

⁵ Anglické termíny *hard power* (tvrdá moc) a *soft power* (měkká moc), jsou v českém jazyce běžně používány.

kde vidíme index měkké moci za rok 2011 a 2012. Tyto indexy byly vytvořeny britským vládním institutem (*Institute for Government*), který zde k výsledkům použil hlediska kultury, vlády, diplomacie, vzdělání a obchodu a inovací.

S. Huntington, zabývající se změnou uspořádání mezinárodního systému po skončení studené války tvrdil, že právě USA mají stále vlastnosti a ambice na to, být označovány jako supervelmoc⁶, kterou Spojené státy byly v době studenoválečného konfliktu. Huntington (1999) zastával názor, že Spojené státy americké zůstaly po studené válce supervelmocí a mezinárodní systém se tak stal unimultipolární⁷ Spojené státy měly a stále mají v mezinárodním systému materiální převahu a mocenské zájmy, které prosazují ve všech částech světa. Tvrdí, že USA usilují o to, stát se dominantní silou v mezinárodním systému, tedy stát se hegemonem v čistě unipolárním systému (Huntington 1999). Ovšem sám Huntington tvrdil, že v průběhu 90. let a na přelomu tisíciletí, se toto uspořádání změní jen v čistě multipolární podobu a Spojené státy se stanou světovou mocností⁸, protože se na scéně objeví významní a ekonomicky rostoucí aktéři. Nastupující mocnosti⁹ budou hrát vedle Spojených států amerických v mezinárodním systému velmi důležitou roli, protože o těchto rostoucích aktérech nebo mocnostech se vyjádřil tak, že mohou v budoucnu změnit globální světový řád (Huntington 1999). B. Buzan (2004: 53–57) ve své knize také popisuje problematiku transformace z bipolárního systému do multipolárního. Tvrdí, že po pádu Sovětského svazu se Spojené státy staly jedinou světovou supervelmocí a disponovaly všemi faktory, které by tato světová mocnost měla mít, aby byla na vrcholu mocenské pyramidy. Jak Huntington, tak i Buzan (2004: 53–57) dochází k závěru, že jsou nyní na scéně další potencionální adepti, kteří aspirují na pozici

⁶ Jako supervelmoc bývá označován stát, který má zájmy globálního charakteru, a má veškeré prostředky a vůli k zajištění těchto zájmů. Co se týče bezpečnostního charakteru, supervelmoc je schopna rychlé odpovědi, pokud na ni nějaký stát zaútočí s použitím zbraní hromadného ničení. Jak už bylo výše zmíněno, dvě supervelmoci dominovaly v bipolárním konfliktu v čele se Spojenými státy a Sovětským svazem (Buzan 2004: 58).

⁷ Mezinárodní systém, ve kterém dominuje jedna supervelmoc nad ostatními velmocí. Tento mezinárodní systém můžeme přiřazovat k období po konci studenoválečného konfliktu.

světové mocnosti. Buzan zmiňuje státy jako je Čína, Indie, Brazílie, Turecko, Jižní Afrika atd, které rostou mocensky v rámci svých regionů.

1.2 Koncept velmoci

Koncept velmoci řadíme k multipolárnímu systému. Tento systém je charakteristický tím, že se v něm nachází více aktérů, mezi nimiž dochází k rozdělení moci (Buzan 2004: 58). Je důležité zmínit charakteristiku konceptu od více autorů, jelikož se v některých ohledech na tento koncept jejich pohledy odlišují. Koncept velmoci je původně realistický, jelikož velmoc můžeme charakterizovat jako stát, který má takové schopnosti, se kterými prosazuje a zajišťuje své zájmy v mezinárodních vztazích. Tyto schopnosti stát využívá k rozsáhlé expanzivní zahraniční politice a usiluje o vliv a uznání ostatních velmocí. K. Waltz (1979: 130) se zamýšlí nad tím, podle čeho můžeme stát označit jako velmoc. Jak jsme si již nastínili v předchozí kapitole, Waltz tvrdí, že v rámci hodnocení a měření by se při výzkumu měly oddělit jednotlivé složky výzkumu, protože je složité moc změřit. Podle Waltze (1979: 130) mezi tyto složky patří faktory jako ekonomika státu, vojenský potenciál a politika státu.

Waltz (1979: 131) hodnotí velmoc podle pěti hlavních charakteristik. Velmoc by měla disponovat faktory, jako jsou:

- 1) vojenské kapacity, aby si stát mohl být schopen zachovat a zajistit svou bezpečnost, aniž by k tomu potřeboval pomoc od jiných států,
- 2) silná ekonomika státu, protože s vyšší národního bohatství si může zajistit vojenské kapacity,
- 3) přírodní zdroje důležité k soběstačnosti státu,
- 4) vysoká míra populace a rozsáhlé území,
- 5) politický potenciál a stabilita.

Mearsheimer navazuje na Waltze a definuje velmoc také na základě jeho bohatství, velikosti populace a území či vojenských kapacit (2001: 29). Mearsheimer (2001: 29–45) popisuje velmoc jako stát, který vždy hledá

příležitost, jak získat moc nad svými soupeři v mezinárodním systému, s cílem dostat se až na vrchol mocenské pyramidy. Podle Mearsheimera mají velmoci dostatečné vojenské kapacity, které by mohly použít k potencionálnímu útoku na jinou mocnost. To znamená, že si žádný stát nemůže být jistý o vojenských záměrech jiného státu. Podle Mearsheimera se velmoci navzájem respektují, ale zároveň se samy sebe obávají. Velmoci využívají své ekonomické, vojenské a diplomatické prostředky ke zvýšení svého mocenského postavení a snaží se zajistit si své vlastní přežití.

Joseph Nye (2004), který přišel s teorií *soft power* a *hard power*, o kterých byla zmínka v předchozí kapitole, tvrdí, že světová mocnost by měla být schopna disponovat jak *soft power*, tak *hard power*.

Co se týče definice velmoci z pohledu sociálních konstruktivistů, teorie H. Bulla přichází s rozšířením konceptu, ve kterém klade důraz na to, aby byla velmoc také uznána jinými aktéry v mezinárodním systému (Bull 1977: 200–202). Martin Wight (1979: 45–46) ve své práci označuje mezinárodní organizace jako velké adepty na budoucí velmoci, které také budou hrát velkou roli v mezinárodním systému. Mezi ty může například patřit Evropská unie, která má velký potenciál se stát velmocí v současném mezinárodním systému. Evropská unie má podle Buzana materiální kapacity, kterými by velmoc měla disponovat, ovšem na druhou stranu, její vnitřní politiku označuje za vnitřně nestabilní (Buzan 2004: 70–71).

Také A. Hurrell (2006: 5) představuje velmoc, jež charakterizuje v hlavních znacích. Velmoc by měla disponovat ekonomickou a vojenskou mocí. Stát by měl být schopný aktivně zasahovat do mezinárodní politiky a měl by se podílet na vytváření mezinárodního řádu. S tím je spojen i další bod charakteristiky, a sice že stát je schopný aktivních politických rozhodnutí.

Na základě představení definic konceptu velmoci je nutné vybrat kritéria pro empirický výzkum, které by co nejpřesněji vystihovaly Spojené státy jako velmoc. Aby tato kritéria byla tedy co nejpřesnější, je nutné použít definice od více autorů. Nutné z toho důvodu, že například K. Waltz (1979) opomíná

důležitost *soft power* autora J. Nye. Naopak já tuto teorii, pro charakteristiku velmocí, považuji za naprosto nezbytnou. Ukázali jsme si, že za hlavní kritéria pro charakteristiku velmocí většina autorů považuje materiální kapacity státu. V této práci budeme používat kritéria, která jsou následující:

- 1) dostatečné materiální kapacity¹⁰,
- 2) rozsáhlé území a vysoký počet obyvatel,
- 3) schopnost disponovat *soft power* i *hard power*,
- 4) politický potenciál a politická stabilita.
- 5) aktivní účast v mezinárodní politice

1.3 Koncept rostoucí moci

S termínem rostoucí moci (*emerging power, rising power*) se v současné době můžeme setkat díky multipolární struktuře současného mezinárodního systému. Mocnosti, které dnes označujeme jako nově rostoucí, se během studené války neangažovaly na mezinárodní scéně, protože mezinárodnímu systému během bipolárního konfliktu dominovaly dvě hlavní mocenská centra – Spojené státy a Sovětský svaz. Po rozpadu Sovětského svazu začaly dominovat rostoucí mocnosti, které jsou dnes pro výzkum mezinárodních vztahů velice důležité, protože jejich růst může do budoucna změnit či ovlivnit globální světový řád (Buzan – Weaver 2003: 31). Rostoucí mocnosti můžeme přiřadit základní charakteristiku, a sice silně rozvíjející se ekonomika dané mocnosti. Ekonomický rozvoj a růst může být základní stavební jednotkou, díky níž může mocnost rozšiřovat i své vojenské kapacity (Dauvergne – Farias 2012: 904).

¹⁰ Jak už bylo zmíněno, do materiálních kapacit řadíme silnou ekonomiku státu, díky níž si stát může zajistit dostatečně velké vojenské prostředky. Velmoc by měla mít dostatečně silné vojenské kapacity, aby si byla schopna zajistit svou vlastní bezpečnost, aniž by k tomu potřebovala pomoc jiných států. Dále přírodní zdroje, které jsou důležité k soběstačnosti státu.

Rostoucí velmoc je podle S. Gratius (2008: 4) země, která se nachází v transformačním procesu, během kterého ekonomicky stoupá na vyšší pozice v mezinárodním systému. Do kategorie rostoucích mocností může každý zahrnovat jiné státy. Autorka S. Gratius (2008: 2) například rozděluje rostoucí mocnosti z hlediska ekonomiky, vojenství a populace. Co se týče ekonomiky, zde zahrnuje do kategorie rostoucích mocností hlavně státy uskupení BRIC¹¹, a sice Brazílii, Čínu, Indii, a Rusko nebo další státy jako Mexiko či Jihoafrickou republiku (viz níže). Co se týče vojenství, do této skupiny řadí státy jako je Pákistán a Írán díky vlastnictví jaderné zbraně. Z hlediska počtu obyvatel rostoucí mocností může být Nigérie, Indonésie, již zmíněný Pákistán či dokonce Nigérie. Co se týče ale vymezení rostoucí velmoci hlavně kvůli ekonomickému vzestupu, připisuje tento statut především skupině BRIC¹² spolu s Jižní Afrikou. Rusko a Čínu přirovnává spíše ke klasickým velmocím, které už hrály dříve velkou roli v mezinárodním systému. Rusko (v té době Sovětský svaz), jak už bylo několikrát zmíněno, bylo v bipolárním konfliktu během studené války jedním z mocenských center v mezinárodním systému a Čína byla v bipolárním konfliktu ekonomickou velmocí (Gratius 2008: 4).

Jim O'Neill jako poprvé použil název BRIC¹³ v roce 2001. Tyto státy přiřazoval k nejrychleji rozvíjejícím se ekonomikám, které do budoucna ovlivní mezinárodní řád (Jim O'Neill cit. dle Anthony 2014). Představitelé těchto zemí se začali scházet s cílem možné spolupráce v různých oblastech. Tyto státy spojuje fakt, že se jich zdaleka tolik nedotkla finanční krize z roku 2008, která postihla výrazně jiné ekonomiky světa (Cupalová 2011: 2–3). Tyto země v posledních letech rozvíjejí vzájemnou spolupráci, za účelem získat globální vliv a změnit mezinárodní řád. Státy BRICS usilují o multipolární rozložení sil a zavázaly se k zásadám multipolarity s tím, že žádná země nebude usilovat o post hegemonu (Papa 2013: 1–3). Země BRICS v roce 2012 oznámily, že se snaží o

¹¹ Článek byl psán autorkou v roce 2008 a v té době v uskupení ještě Jihoafrická republika nebyla. JAR přistoupila až v roce 2010.

¹² Viz poznámka č. 9.

¹³ Viz poznámka č. 9.

vytvoření nové rozvojové banky, která by nejen zmírnila jejich závislost na americkém dolaru (USD), ale která by i výrazně sjednotila jejich obchodní spolupráci (Mercopress 2012). V červenci roku 2014 byla založena v Brazílii instituce nové rozvojové banky. Každá země patřící do BRICS, vloží do této instituce 10 miliard USD. Banka si klade za cíl potencionálním zájemcům (i mimo uskupení BRICS) půjčovat finance na projekty do rozvojových oblastí, na které se státy uskupení zaměřují (Beranová 2014).

Dauvergne a Farias (2012: 905) navazují na státy v hospodářském uskupení BRICS a ve svém textu uvádí, že tyto nové rostoucí mocnosti disponují společnou charakteristikou těchto faktorů:

- 1) vlastnictví rozsáhlého území s vysokým počet obyvatel,
- 2) státy většinou bývají dominantním ve svém regionu,
- 3) rostoucí mocnost se bude snažit dosáhnout silného mocenského postavení v mezinárodním prostředí, ať už jen na regionální nebo dokonce na globální úrovni,
- 4) vzrůstající ekonomika s vysokým HDP, ale relativně nízkým HDP na jednoho člověka,
- 5) vysoká sociální nerovnost mezi obyvateli a vysoká míra chudoby.

Joordan (2003: 165–166) tyto rostoucí mocnosti označuje jako rostoucí střední mocnosti, které se postupně objevují na mezinárodní scéně až s koncem studené války. Mezi tyto země řadí hlavně Brazílii, Nigérii, Malajsií a Jihoafrickou republiku. Ve svém článku se zaměřuje na odlišnou charakteristiku mezi tradičními středními mocnostmi, do kterých zahrnuje například Kanadu, Austrálii, Norsko, Švédsko, a těmi rostoucími mocnostmi, o kterých si myslí, že v současné době mění globální řád. Tyto rostoucí mocnosti označuje Jordaan (2003: 170–175) za ty, které mají stále větší vliv v mezinárodních institucích a stále více se zapojují do řešení aktuálních globálních problémů (například v oblastech životního prostředí, bezpečnosti, země se podílí na mírových operacích OSN apod.). Podle Jordana se demokratický režim zavedl jen v některých

z těchto států a ve většině případů dodnes v některých státech panuje politická nestabilita. Státy jsou charakteristické nedemokratickými podmínkami s velmi častým porušováním lidských práv. Jordaan se přiklání k názoru, že v těchto mocnostech bývají velké sociální rozdíly. Jordaan charakterizuje tyto státy za dominantní ve svém regionu. Země se často zapojují do regionálního integračního procesu s cílem posílit své mocenské postavení. Rostoucí mocnosti mají také stále větší tendenci prohlubovat vztahy a vytvářet aliance prostřednictvím regionálních a mezinárodních institucí.

Andrew Hurrell (2000: 8) tvrdí, že v dnešní době jsou tyto nové rostoucí mocnosti nepostradatelnou součástí globálního řádu. Podle něj jsou tyto státy důležité na světově důležitých konferencích, například ohledně šíření jaderných zbraní či o změnách klimatu. Rostoucí mocnosti jsou podle A. Hurrella (2006: 1–3) hlavně významné svou rychle rostoucí ekonomikou. Tyto státy podle něj mají do budoucna velký potenciál změnit globální ekonomický řád. Státy nejen že disponují rostoucí ekonomickou silou, ale také disponují vojenskými kapacitami, a velkým množstvím energetických zdrojů.

Nové rostoucí mocnosti se angažovaly na půdě Světové obchodní organizace (*World Trade Organization*, WTO), kde se snažily změnit aktuální pravidla, hlavně v zemědělské oblasti, která byla dle nich nerovná vůči zemím globálního Jihu. Nově rostoucí mocnosti participují na podpoře jiho-jihní spolupráce (*south-south cooperation*). Jiho–jihní spolupráce je označována za kooperaci rozvojových zemí, které posilují své pozice především v rámci multilaterálních organizací a jejich vyjednávání. Vzájemná spolupráce probíhá v oblastech ekonomiky, kultury, životního prostředí, technologií apod. Jiho–jihní spolupráce nabírala na síle opět po konci studené války a impulsem byla spolupráce Brazílie, Indie a Jihoafrické republiky, které odmítaly zemědělskou politiku Spojených států a Evropské unie (UNDP).

P. Sotero, který ve svém článku (2009: 1–4) představuje Brazílii, Indii a Jihoafrickou republiku ve Fóru IBSA. Uskupení v rámci jiho–jihní spolupráce, na kterém můžeme vidět potenciál rostoucích mocností. Fórum bylo vytvořeno

v roce 2003, známé i jako skupina G3. Fórum IBSA také jedná o globálních problémech jako je změna klimatu nebo o spolupráci vzájemného obchodu apod (Hornbeck 2006: 14–15). Poté, co Spojené státy postihla ekonomická krize, nastaly větší ekonomické výhody pro tento globální Jih. Gratius (2008: 13–14) je vyobrazuje jako státy, které i přes svou demokracii, trpí sociálními problémy typickými v rozvojových zemích. Ovšem každá z nich prokázala schopnost jednat za národní a regionální zájmy a každá z nich více participuje za vyšší účast ve světových záležitostech, jako je například WTO. V rámci jednání WTO lze říci, že díky této organizaci vzrostla participace rozvojových států.

Co se týče další charakteristiky rostoucích mocností, můžeme například mluvit o důležitém působení zemí jako je Brazílie, Rusko, Indie, Čína a JAR, na speciálních summitech uskupení G8¹⁴, v tomto případě se dnes hovoří o uskupení G8 + 5 (Gratius 2008 13–14). Můžeme zmínit i uskupení G20, které je často používáno v rozdílných významech. Rozvojová skupina G20, která se označuje i jako G20+ je uskupení, které je zaměřené na jiho–jižní spolupráci, a které se začalo rozvíjet jako alternativa vůči severským přístupům a politice, kterou jsme si již nastínili (Hirst 2006: 36). Druhý název uskupení, také G20, je používáno v souvislosti dvaceti největších ekonomik světa (také zahrnující již zmíněné státy globálního Jihu) (IMF 2015b).

Uskupení známé pod G4 nám může poskytnout další pohled pro charakteristiku rostoucí mocnosti. Je to uskupení, které usiluje o reformu členských zemí v Radě bezpečnosti OSN. Mezi tuto skupinu patří Brazílie, Německo, Japonsko a Indie. Jsou to potencionální kandidáti na stálé členství v Radě bezpečnosti OSN¹⁵. Japonsko s Německem díky dobré ekonomice přispívající nejvíce prostředků do rozpočtu OSN. Indie díky své jaderné zbrani a Brazílie kvůli tomu, že je nejvíce prosperující, největší a nejlidnatější zemí v Jižní Americe. Stálé členství v Radě bezpečnosti OSN je velice prestižní a patří

¹⁴ G8 je sdružení nejsilnějších ekonomik světa. Patří tam USA, Spojené království, Německo, Kanada, Japonsko, Itálie, Francie i země Evropské unie. Rusku bylo pozastaveno členství kvůli anexi Krymu (Laub 2014).

¹⁵ Mezi stálými členy v Radě Bezpečnosti OSN jsou Spojené státy, Spojené království, Rusko, Francie a Čínská lidová republika (UNF).

jen největším velmocím momentálního mocenského uspořádání. Z toho vyplývá, že uskupení států G4, jakožto možní kandidáti na potenciální členství, jsou ostatními státy brány jako důležití aktéři v mezinárodním systému (UNF).

Podle Huntingtona (1999), se nové rostoucí mocnosti cítí ohroženi snahou velmocí, jako jsou Spojené státy, dostat se na pozici globálního hegemona a Spojené státy se cítí být ohroženi z růstu nových velmocí. Ostatní velmocí dávají přednost multipolárnímu systému, v němž by mohly společně a jednostranně prosazovat své zájmy bez nátlaku supervelmoci nebo velmocí.

Pro aplikaci konceptu rostoucí mocnosti je také nutno vybrat definice od více autorů. Na koncept rostoucí mocnosti mohou mít autoři odlišné pohledy a stejně jako u konceptu velmocí, i zde je nutné vybrat nejpřesnější kritéria, na kterých si můžeme představit Brazílii. Vhodná kritéria pro rostoucí mocnost jsou následující:

- 1) vlastnictví rozsáhlého území s vysokým počet obyvatel,
- 2) materiální kapacity státu: silná ekonomika, vojenské kapacity, přírodní zdroje,
- 3) vzrůstající ekonomika s vysokým HDP, ale relativně nízkým HDP na jednoho člověka,
- 2) státy většinou bývají dominantním ve svém regionu,
- 3) rostoucí mocnost se bude snažit dosáhnout silného mocenského postavení v mezinárodním prostředí, ať už jen na regionální nebo dokonce globální úrovni,
- 4) rostoucí mocnosti mají také stále větší tendenci prohlubovat vztahy a vytvářet aliance prostřednictvím regionálních a mezinárodních institucí,
- 5) navzdory silné ekonomice státu, rostoucí mocnosti bývají charakteristické velkou sociální nerovností mezi obyvateli.

2 VYMEZENÍ MOCNOSTÍ USA A BRAZÍLIE

V následujících řádcích se budeme věnovat vymezením konceptu velmoci a rostoucí mocnosti. Toto vymezení je důležité kvůli následující praktické části, v níž se budu věnovat vztahům mezi velmocí a rostoucí mocnosti. Z hlediska krátkého rozsahu bakalářské práce nelze popsat Spojené státy do plné šíře na základě všech použitých kritérií, a proto byly použity jen ty hlavní aspekty. V této kapitole se budeme podrobněji zabývat spíše popisem Brazílie jako rostoucí mocnosti, protože je důležité zjistit, proč je Brazílie brána a chápána, nejen Spojenými státy, jako nová rostoucí mocnost v mezinárodním systému.

2.1 USA jako velmoc

Jak již bylo zmíněno, Spojené státy hrají v mezinárodním systému velkou roli. V době bipolárního konfliktu byly USA supervelmocí a následně po ukončení studené války a pádu Sovětského svazu, se staly jedinou supervelmocí světa (Huntington 1999). Díky současnému uspořádání můžeme zařadit Spojené státy mezi velmoci, jelikož se na mezinárodní scéně objevují další mocnosti, které mohou měnit mezinárodní řád. I přesto, že v této bakalářské práci řadíme Spojené státy mezi velmoc, nelze popřít, že Spojené státy ovlivňují dění po celém světě. G. Friedman (2010: 18–19) řekl, že Spojených států se týkají všechny světové události a dokonce poznamenal, že "svět se točí kolem Spojených států a je na nich závislý". Spojené státy ovlivňují mezinárodní obchod a světovou ekonomiku, politické dění, vojenské intervence, kulturu, výzkum nových technologií a mnoho dalších oblastí. Členství USA v nejdůležitějších mezinárodních organizacích dosvědčuje jejich dominantní vliv a postavení ve světě.

Spojené státy, jako velmoc v dnešním multilaterálním uskupení, vlastní největší materiální kapacity na světě. Země prošla velkým ekonomickým rozvojem a v dnešní době jsou nejsilnějším ekonomickým státem (Friedman 2010: 18–19). Po finanční krizi roku 2008 měl HDP dopad na pokles HDP v roce 2009, ale následujícího roku už se opět postupně zvyšoval. Současné HDP ve Spojených státech činí 16,768 bilionů USD (WBD a). Tato naměřená hodnota

řadí velmoc mezi nejsilnější ekonomiku světa. HDP na jednoho obyvatele činí k tomu samému roku zhruba 53,042 USD (WBD a). Co se týče vojenských kapacit, Spojené státy patřily vždy mezi velmoci, které disponovaly velkými vojenskými kapacitami. USA patří mezi velmoci s největšími vojenskými kapacitami v oblasti letectva. Vlastnit největší letectvo a mít převahu ve vzduchu je vždy výhodou velmoci. Spojené státy disponují podle nejnovějších průzkumů 13 892 letouny¹⁶ (Staff 2015). Od roku 2010, kdy výdaje Spojených států na vojenskou oblast tvořily 4,7 % HDP (WBD b), se začaly lehce snižovat a za rok 2013 výdaje tvořily o něco méně, a sice 3,8 % (WBD b). Za rok 2014, Spojené státy měly ve službě 1,400 000 milionu aktivních vojáků (Staff 2015). Toto číslo řadí Spojené státy na 2. místo ve světovém žebříčku¹⁷ (Staff 2015). Co Spojené státy řadí na 1. místo, je aktuální vojenský rozpočet, který dosahuje 577,100 USD¹⁸ (Staff 2015). Spojené státy jsou zemí s velkými kapacitami přírodních zdrojů. Patří mezi hlavní producenty olova, mědi, uhlí, ropy, zemního plynu atd. Spojené státy vlastní největší zásoby uhlí, čítající až 491 miliard tun na světě, což je 27 % světových zásob (CIA World Factbook). Spojené státy jsou 3. největším státem, co se týče rozlohy, čítající okolo 9,147,420 milionů kilometrů čtverečních (WBD c). To samé pořadí ve světovém žebříku platí u počtu obyvatel. 318,9 milionů obyvatel (WBD d) řadí Spojené státy jako třetí největší zemí světa.

Podle Nye, jsou politické hodnoty, jako lidská práva a demokracie důležitými zdroji přitažlivosti státu (Nye 2004: 55). Politický potenciál USA je velmi úzce se *soft power* spojen. J. Nye připisuje velkou hodnotu americkému politickému systému, demokracii a dalším principům svobody, a právě podle něj je na těchto principech americká *soft power* postavena. *Soft power* závisí do jisté míry na tom, jak si stát definuje své vlastní cíle a styl zahraniční politiky (Nye 2004: 68). Spojené státy mají zájem na udržování míru, jejich cíl je boj proti terorismu, drogám, šíření zbraní hromadného ničení apod (Nye 2004:

¹⁶ Oproti Rusku, které je na 2. místě, vlastní Spojené státy až 4x více letadel (Staff 2015).

¹⁷ Na 1. místě je Čína s 2, 330 000 miliony (Staff 2015).

¹⁸ Skoro čtyřikrát více, než výdaje Číny, která se umístila na 2. místě (Staff 2015).

60–61). Velkou hodnotu dává jejich ekonomické síle, která přispívá do odvětví, která se stává pro ostatní pověstná a přitažlivá. Jako příklady zde uvádí, že až polovina největších a nejúspěšnějších firem jsou ze Spojených států. Velký vliv na tvorbu *soft power* připisuje americké kultuře, hlavně tvorbě filmů a televizních programů (Nye 2004: 33). Můžeme se podívat na Přílohu č. 1 a 2, kde vidíme index měkké moci za rok 2011 a 2012. Tyto indexy byly vytvořeny britským vládním institutem, který zde použil k měření měkké moci hlediska kultury, vlády, diplomacie, vzdělání a obchodu a inovací. Můžeme vidět, že Spojené státy jsou umístěny na 1. místě za rok 2011 a na 2. místě za rok 2012.

2.2 Brazílie jako rostoucí mocnost

V následujících řádcích představíme Brazílii jako rostoucí mocnost, ze které se po konci studené války začala stávat rostoucí mocnost aspirující na pozici velmoci (Trinkunas 2014: 12). Podle posledních statistik má Brazílie 200,4 milionů obyvatel (WBD e). Tímto číslem se řadí mezi nejlidnatější zemi Jižní Ameriky a mezi pět nejlidnatějších států světa. Brazílie disponuje 8,5 milionů kilometrů čtverečních (WBD f) rozlohy státu, což ji řadí mezi pátý největší stát na světě. Co se ekonomických kapacit týče, Brazílie je podle posledního měření HDP sedmou nejsilnější ekonomikou světa (WBD e). Jak můžeme vidět v Příloze č. 3, Brazílie byla na ekonomickém vzrůstu v roce 2010, kdy HDP v procentech dosahoval 7,5 %. V následujícím roce 2011 HDP klesl na 2,7 %, v roce 2012 1,0 %, a poté se brazilská ekonomika začala mírně zvedat a v roce 2013 už dosahovala 2,5 %. V roce 2013 dosahovala brazilská ekonomika 2,246 bilionů USD (WBD g). Z grafu v Příloze č. 3 můžeme vidět, že brazilská ekonomika nyní roste. HDP na jednoho obyvatele činil v roce 2013 11,690 USD (WBD g). Z tohoto čísla je patrné, že HDP na jednoho obyvatele je poměrně nízké, v porovnání se Spojenými státy. Také je velmi nízké navzdory tomu, že ekonomika státu dosahuje 7. nejvyšší na světě a neustále roste.

Brazílie disponuje velkými vojenskými kapacitami, které jsou největší v Jižní Americe. Za rok 2014 byly zaznamenány brazilské výdaje na obranu 34,7 miliard USD (Staff 2015). Tímto faktem si také Brazílie udržuje svou dominanci

na Jihoamerickém kontinentu. Ovšem na rozdíl od jiných rostoucích mocností se Brazílie vyhýbá použití vojenského nebo ekonomického nátlaku. Brazílie je spíše významná pro své použití *soft power*. Její zahraniční politika a začlenění do mezinárodních institucí bývá příkladem pro mnoho malých a středních mocností. Brazílie uplatňuje svou měkkou moc za účelem dosáhnout svých zahraničně politických cílů a zaměřuje se na formování koalic s rozvojovými státy na posílení společných hodnot (Dauvergne – Farias 2012: 903). Jako příklad brazilské *soft power* můžeme považovat rozsáhlou rozvojovou pomoc. Nejen že se snaží zlepšit zemědělské podmínky na trhu pro rozvojové státy, ale také je Brazílie přínosem pro boj proti HIV/AIDS. Velice známým příkladem je vlastní brazilská výroba léčiv proti tomuto onemocnění. Tyto léky jsou vyráběny bez patentových práv, a proto jsou prodávány za nižší ceny, než za které jsou prodávány výrobci s patenty. Brazilská léčiva jsou poskytována převážně do Afriky a do dalších rozvojových zemí, které si drahé léky nemohou dovolit. Tato brazilská rozvojová iniciativa se dá považovat za upevnění jiho–jižní spolupráce v rámci které se Brazílie věnuje rozvojové pomoci a spolupráci (Lee – Gómez 2011: 62–64). Brazilská kultura jako je brazilská samba nebo proslulý brazilský fotbal, je hluboce respektována po celém světě (Trinkunas 2014: 14). Jak už bylo zmíněno, v Přílohách č. 1 a 2 je měřen index měkké moci britským vládním institutem za rok 2011 a 2012. Můžeme zde vidět, že Brazílie během jednoho roku postoupila z 21. místa na 17.

Brazílie je země bohatá na přírodní zdroje, které vyváží do celého světa. V roce 2006 byly objeveny rozsáhlé zásoby ropy u pobřeží Rio de Janeira, které zařadily Brazílii do největších ropných magnátů světa a země se tak stala energeticky soběstačnou¹⁹ (Meyer 2014: 17–18). Brazílie je významná pro svou těžbu uranu, která ji řadí ve světě na osmé místo s kapacitou 276 100 tun, což dělá 5% světové produkce (WNA). Dále je Brazílie největším exportérem biopaliv (převážně etanolu). Brazílie se začala na výrobu biopaliv zaměřovat v době ropných šoků a poptávka po biopalivech neustále rostla. Nejvíce jsou

¹⁹ Poté byl Brazílii podán i návrh na připojení k organizaci OPEC, která sdružuje státy vyvážející ropu. Předpokládá se, že Brazílie bude patřit mezi deset největších producentů ropy na světě (BBC 2008).

brazilská biopaliva žádána Spojenými státy, které jsou jeho největšími producenty (Bodman – Sweig – Wolfensohn 2011: 9–10).

Brazílie dokazuje svou vzestupnou tendenci již od té doby, kdy v 80. letech v zemi padl vojenský režim a v Brazílii byly první demokratické volby (Hirst 2013:79–80). Roku 1991 Brazílie potvrdila svým podpisem vznik organizace Mercosur, která se zasloužila o postupnou liberalizaci společného trhu Jižní Ameriky. Spolu s Brazílií do organizace vstoupila Argentina, Paraguay a Uruguay. Vznik této organizace byl zapříčiněn hlavně brazilskou iniciativou, díky níž si chtěla udržovat svou hlavní pozici na Jihoamerickém kontinentu (Lorenzo – Osimani 2003: 30).

Administrativa Luly da Silvy²⁰ široce podporovala Brazílii ve vedoucí pozici Jižní Ameriky. Brazilské prosazení v mezinárodním měřítku bylo zapříčiněno i díky Unii jihoamerických národů (Unasur). Tato organizace vznikla roku 2008 a integruje Mercosur a Andské společenství²¹. Unasur otevřela pro Brazílii nové možnosti v oblasti obchodu, průmyslu a dopravních sítí. Organizace byla cíleně vytvořena pro upevnění mocenského postavení Brazílie v Jižní Americe a vzájemná spolupráce uvnitř organizace byla založena na omezení vlivu Spojených států. Unasur začala spolupracovat s představiteli států uskupení BRICS (Wigell 2011: 3). Brazílie získala lepší postavení v mezinárodních fórech, především ve Světové obchodní organizaci. Brazilský vzestup můžeme vidět v rámci WTO tak, že od roku 2013 je v současné době generálním ředitelem organizace brazilský diplomat Roberto Azevedo (Bourciera 2013). V rámci WTO můžeme hovořit, že má Brazílie silné postavení, protože se prostřednictvím této organizace snaží docílit lepších podmínek pro rozvojové země ve světovém obchodu²². V roce 2003 se na zasedání WTO začala tvořit

²⁰ Celým jménem Luiz Inácio Lula da Silva, byl brazilský levicový prezident. Prezidentskou administrativu zastával po dvě funkční období, od roku 2003 až do roku 2011.

²¹ Andské společenství národů (CAN), je významné integrační uskupení v Latinské Americe. Cílem společenství bylo především posílit ekonomickou spolupráci a vylepšení hospodářských pozic členských států na světových trzích (Springerová 2009: 260–261).

²² Jedním z brazilských cílů je dokončit vyjednávací kolo z Dohá, které probíhá v rámci WTO. Této problematice se budeme věnovat v další podkapitole zaměřenou na ekonomické vztahy.

koalice jiho–jižní spolupráce mezi Brazílií, Indií a Jihoafrickou republikou. Tyto státy téhož roku ostře kritizovaly zájmy bohatších států Severu (Veiga). V té době se začínala projevovat síla rozvojových států Jihu a po tomto zasedání, započal vznik Fóra IBSA, označené jako protiváha severských přístupů. Administrativa da Silvy si kladla za cíl posilovat brazilské mocenské postavení v multilaterálním mezinárodním uspořádání, kterého dosahoval prostřednictvím mocenských pólů, a sice v již výše popsaném BRICS a Fóra IBSA. Da Silva chtěl posilovat jiho–jižní spolupráci a zaměřovat se hlavně na rozvojovou spolupráci, jejíž cíle se snažila hájit prostřednictvím mezinárodních fór (Wigell 2011: 4). Jak již bylo zmíněno, Brazílie je členem uskupení rozvojové G20 a uskupení G20, jež zahrnuje dvacet nejsilnějších ekonomik světa. Brazílie patří do skupiny G4 a usiluje o stálé křeslo v Radě bezpečnosti OSN (Gratius 2008: 7). Brazílie byla zakládajícím členem G77, fóra rozvojových zemí, založené roku 1964. Fórum v dnešní době nabírá důležitosti a skládá se z více než 130 zemí. Brazílie hraje ve fóru důležitou roli. V roce 2013 vedla v rámci G77 jednání ve Varšavě o klimatických změnách a o skleníkových plynech. Brazílie je i hlavním mediátorem v globálních otázkách zaměřené převážně na zdravotnictví (viz již výše zmíněná brazilská participace v boji proti nemoci HIV/AIDS), dodržování lidských práv apod. (Trinkunas 2014: 21). Brazílie se díky svému ekonomickému vzestupu a demokratické stabilitě začala aktivně podílet na mírových operacích OSN. V rámci OSN se Brazílie podílí například v mírové misi na Haiti (MINUSTAH), ve které v roce 2004 získala hlavní působení. Brazilskou iniciativu v této misi můžeme chápat jako posílení svých zahraničně politických cílů a rozvojové politiky nebo jako cíl posílit multilateralismus v organizaci OSN (Hirst 2006: 32).

Ve své domácí politice Brazílie v posledních desetiletích výrazně upevnila principy demokracie a zlepšila své sociální programy (Trinkunas 2014: 14). Ovšem i navzdory výše uvedeným skutečnostem, že Brazílie je rostoucí ekonomická mocnost s velkým potenciálem, je nutno zmínit, že Brazílie je zemí obrovských sociálních rozdílů. Problémem jsou vysoké sociální rozdíly,

především ve velkých městech, kde vysoký počet lidí žije ve favelách²³, ve kterých jsou velmi špatné podmínky pro život (BBC News 2014).

V této kapitole jsme si představili Brazílii jako rostoucí mocnost, která se do budoucna jeví jako silný hráč v mezinárodních vztazích, která se aktivně snaží prosadit zájmy rozvíjejících se zemí. Je velmi pravděpodobné, že Brazílie, jako dominantní mocnost kontinentu Jižní Ameriky může do budoucna více sílit, a stávat se daleko důležitější mocností v mezinárodním prostředí. Díky brazilské síle v mezinárodním prostředí, může tato země do budoucna ohrozit zájmy Spojených států v některých regionech světa, především v Jižní Americe.

²³ Jako favely označujeme brazilské chudinské čtvrti ve velkých městech, kde lidé žijí ve špatných podmínkách. Často zde není k dispozici kvalitní zdravotní péče, vzdělání. Favely bývají často ovládnuty drogovými kartely, s čímž bývá spojena i vysoká kriminalita (BBC News 2014).

3 VÝVOJ EKONOMICKÝCH VZTAHŮ MEZI USA A BRAZÍLIÍ

V následující kapitole se budeme věnovat americké integrační iniciativě, vůči regionu Jižní Ameriky, která začala sílit po konci studené války. Nejdůležitější integrační ekonomickou iniciativou byla bezesporu Celoamerická zóna volného obchodu (FTAA), do které chtěly Spojené státy zapojit celý americký kontinent. V následujících řádcích se zaměříme na vývoj a průběh dojit ke sjednání FTAA. Hlavní roli v této dohodě hrála právě Brazílie s odlišným pohledem na funkčnost a chod FTAA. Podíváme se i na to, proč nakonec FTAA skončila neúspěchem. Také se v této kapitole zaměříme na vzájemný obchod mezi těmito dvěma státy, protože pro Spojené státy je Brazílie, jakožto rostoucí ekonomická mocnost, velmi důležitý obchodní partner. Ekonomické vztahy mezi těmito státy jsou autorkou považovány za nejdůležitější, protože od nich se odvíjí další spolupráce. Proto se zde zaměříme i na změnu postoje G. Bushe poté, co vytyčil svou zahraniční politiku zaměřenou především jen na bezpečnostní oblast, a v ekonomických oblastech vůči Brazílii omezil své zájmy. Také se zaměříme i na ekonomické vztahy mezi státy na půdě WTO, především na zemědělský spor mezi USA a Brazílií o subvencích bavlny.

V prosinci roku 1989 byl ukončen bipolární konflikt mezi Sovětským svazem a Spojenými Státy. V čele vítězných Spojených států prezident George W. H. Bush²⁴ ukončil studenou válku spolu s Gorbačovem na Maltě. Konec studené války s sebou nesl vlny demokratizace, díky nimž započal růst ekonomické integrace, ekonomické globalizace a upevňování demokracie. Konec studené války znamenal na americkém kontinentu vznik nových integračních iniciativ, které by vedly k budoucí hospodářské a ekonomické spolupráci. V Latinské Americe k tomu vedly i vlny demokratizace na přelomu 80. a 90. let 20. století, díky kterým začal v zemích vznikat liberální trh a země se začínaly ekonomicky otevírat světovým hospodářským trhům. Tyto reformy zaznamenala

²⁴ George W. H. Bush zastával prezidentský úřad v USA od roku 1989 - 1993.

i Brazílie, které s sebou nesly postupnou změnu vztahů mezi těmito dvěma zeměmi, jak si v následujících podkapitolách ukážeme (Hirst 2013: 59).

Konec studené války obnovil debatu o mezinárodních organizacích i ve Spojených státech. V 90. letech přišla na scénu hospodářská témata a ekonomická integrace mezi státy (Kozák 2011: 104). Již během Bushovy administrativy započala jednání ohledně prohloubení ekonomických vztahů na celém americkém kontinentu s cílem vytvořit zónu volného obchodu (Hirst 2013: 105—106). V červnu roku 1990, prezident USA George H. W. Bush představil svůj plán *Enterprise for Americas Initiative*. Bush měl takové vize, že na celém americkém kontinentu vznikne ekonomická integrace zahrnující volnou zónu obchodu, a stane se tak největší ekonomickou dohodou mezi oběma Amerikami (Bandeira 2006: 21).

Bill Clinton nastoupil do prezidentského úřadu ve Spojených státech v roce 1993²⁵ a nahradil G. H. W. Bushe. Jeho cíle v zahraniční politice, byly zaměřeny hlavně na ekonomiku a budování ekonomických vztahů (2011: 153). Clintonův zájem a jeho nejvyšší priorita byla taková, že bude pokračovat, po svém předchůdci G. H. W. Bushovi, a sice dojednat tuto ekonomickou integraci. Během Clintovy administrativy vstoupila v platnost roku 1994 organizace Severoamerická dohoda o volném obchodu (*North American Free Trade Agreement*, NAFTA), která spojovala Spojené státy, Kanadu a Mexiko v zóně volného obchodu (Hirst 2013: 61). Po úspěšném vzniku NAFTA chtěl prezident Clinton rozšířit principy této organizace po celém americkém kontinentu, tedy i do Jižní Ameriky, a dokončit vize ekonomické integrace, kterou Bush starší narhl. Organizace NAFTA byla také díky úspěšnému kroku k platnosti tržním principům, brána Spojenými státy jako potvrzení vítězství ve studené válce. Následoval summit v Miami v prosinci roku 1994, kde se setkali zástupci všech zemí amerického kontinentu (s výjimkou Kuby). Tento summit se dal považovat za jednání ohledně budoucího rozšíření volné zóny obchodu po celém americkém kontinentu. Jednalo se o vizi celoamerické zóny volného obchodu (*Free Trade*

²⁵ Úřad zastával až do roku 2001.

Area of the Americas, FTAA), do které by byly zapojeny všechny státy amerického kontinentu (Teixeira 2011: 189–191). Spojené státy by díky této celoamerické zóně volného trhu získaly přístup k volným bariérám pro vzájemný obchod a volnému sdílení služeb mezi všemi státy Ameriky (Kozák 2009: 241). Cílem USA bylo projednat postupné cíle a podmínky této dohody do roku 2005.

FTAA si kladla za cíl pozměnit liberalizační rámec Světové obchodní organizace WTO. Jednalo se o oblasti investic, práva duševního vlastnictví, soutěžní politiky nebo služeb. Pokud by došlo ke vzniku této agendy, FTAA by zahrnovala přes 800 milionů obyvatel a vedle Evropské unie by se stala velmi ambiciózním konkurentem (Neumann 2004: 55). Organizace Mercosur v čele s Brazílií měla na koncept FTAA odlišné pohledy. Požadovala jiné podmínky, kvůli kterým docházelo k rozporům se Spojenými státy. Především Brazílie požadovala změny v některých oblastech, z již výše zmíněných, přenechat WTO. Jednalo se hlavně o investice Spojených států, díky nimž by američtí investoři v některých zemích Jižní Ameriky získali příliš silnou pozici (Cihelková 2007: 181). Mercosur můžeme považovat za konkurenci potencionálního vzniku organizace FTAA. Pokud by došlo ke vzniku tohoto uskupení, je zcela jistě možné, že by Mercosur ztratil své postavení (Gudynas 2003), protože jak jsme si již ukázali, Brazílie a členové Mercosur se obávaly, velkého vlivu Spojených států a jejich investorů.

Několik dnů po summitu v Miami roku 1994 dosavadní členové organizace Mercosur (Brazílie, Argentina, Paraguay a Uruguay) zavedly společnou celní unii. Díky této události byla organizace Mercosur novým ekonomickým rivalem pro členy NAFTA na západní polokouli. Pro USA to znamenalo, že jejich dosavadní ekonomická integrace se bude muset Mercosuru přizpůsobit (Teixeira 2011: 189–191). Tehdejší ministr financí Brazílie a později prezident F. Cardoso²⁶, označil Clintonovu iniciativu FTAA jako příležitost pro Ameriku stát se hegemonek s ekonomickou převahou na americkém kontinentu, a to považoval pro Brazílii jako hrozbu. Prostřednictvím organizace Mercosur a

²⁶ Fernando Henrique Cardoso byl brazilským prezidentem v letech 1995 – 2003.

jejímu chodu, se měly státy Jižní Ameriky dostat na globální trh, a začlenit se do globální ekonomiky. Postupem času se ale organizace začala transformovat do rozsáhlejší spolupráce, díky které se členské státy chránily od zahraniční konkurence (Meyer 2014: 12–13). Cardoso považoval činnost Mercosur jako vyvažování moci proti NAFTA s cílem vytvořit překážku proti pronikání Spojených států do jihoamerického regionu (Teixeira 2013: 192–193). Clintonův cíl bylo vytvoření takové obchodní zahraniční politiky, aby mohl Spojeným státům zajistit dostatek pracovních míst v rámci zahraničního obchodu. I to byl jeden z důvodů, proč Clinton trval na udržení si s Mercosur v čele s Brazílií silné vztahy a nechtěl vykonat žádné rozhodnutí, které by ohrozilo vzájemnou ekonomickou spolupráci (Crandall 2011: 153).

Brazílie znejistila poté, co se ostatní země Jižní Ameriky chtěly aktivněji zapojit do integračních projektů se Spojenými státy. Země si uvědomila, že bude muset začít v rámci integrace více spolupracovat, aby v rámci Jižní Ameriky neztratila spojence²⁷. Následoval summit v roce 1998 v Santiagu, po kterém plán k vytvoření FTAA vypadal více optimisticky. Zemím se podařilo prosadit, aby dohoda FTAA byla schválena jako celek. To znamenalo, že musí všechny země přistoupit na všechny podmínky ve všech oblastech dohody (Schott 2005: 4). Výsledek summitu byl pro Spojené státy klíčovým, protože Brazílie se začala do FTAA více zapojovat, a to Spojené státy považovaly za nejdůležitější - jednat s největší ekonomikou Jižní Ameriky. Na druhou stranu to znamenalo výhodnější pozici pro Brazílii, protože se snažila klást si své podmínky v jednotlivých oblastech (Schott 2005: 4–5).

V rámci FTAA došlo k základnímu kompromisu mezi Brazílií a Spojenými státy na jednání v Miami v roce 2003. Obě země, ačkoli s odlišnými názory na princip chodu FTAA, se shodly na tom, že každá z účastněných zemí se nemusí k některým otázkám vyjadřovat a každá země má právo odmítnout nebo přijmout jednotlivé součásti dohody (Neumann 2004: 56–57). Tento princip se v Miami zavedl z toho důvodu, že cíle FTAA se měly podle plánů dokončit roku 2005 a

²⁷ Můžeme hovořit například o Chile, která se snažila zapojit do NAFTA (Schott 2005:4).

přítom se stále nedařilo dohodu sjednat se souhlasem všech států. Brazílie i Argentina se v Miami vyjadřovaly vůči dohodě negativně, hlavně Brazílie upozorňovala na současnou neshodu v národních ekonomických zájmech. Jednání FTAA skončila neúspěchem na summitu v Argentině roku 2005. V Roce 2005, kdy měla FTAA podle amerických prognóz nabýt platnosti, skončil na argentinském summitu pro FTAA neúspěchem. Brazílie se přiřadila ke státům, které s dohodou nesouhlasily. Brazílie by nebyla proti této dohodě za předpokladu, že by došlo k jistým změnám v oblasti obchodu. Jak si později ukážeme, spor na půdě WTO mezi Brazílií a Spojenými státy, hrál důležitou roli pro brazilský nesouhlas s FTAA. Brazílie i Spojené státy se chtěly v rámci FTAA posunout dále jen za podmínky, že dojde k dosažení jejich domácích priorit, na kterých se nedokázaly shodnout. Obě země nakonec ustoupily od FTAA ve prospěch dojednání spolupráce na půdě Světové obchodní organizace a katarské dohody z Dauhá, o které bude zmínka v další podkapitole (Crandall 2011: 160).

V rámci vzájemných vztahů v oblasti integrace na západní hemisféře, je nutné i zmínit brazilskou integrační iniciativu z roku 2008. V Brazílii byl konán prezidentský summit amerických států, na který nebyly pozvány Spojené státy a Kanada (Jungbauer 2013: 228). Tento summit můžeme pokládat za budoucí vytvoření Společenství latinskoamerických a karibských států (CELAC), který vznikl roku 2010 (Bodman – Sweig – Wolfensohn 2011: 59). Toto Společenství, bez dvou severoamerických velmocí, můžeme chápat jako udržení brazilského vlivu v Latinské Americe, ve kterém je dominantním aktérem. Uskupení se zaměřuje na prohlubování ekonomických vztahů a regionálních iniciativ. CELAC by se dal pokládat za alternativní uskupení vůči Organizaci amerických států (OAS), ve kterém mají Spojené státy dominantní vliv.

Pokud se zaměříme na vývoj vzájemného obchodu mezi státy od konce studené války, můžeme říci, že ho i do jisté míry ovlivnila i vnitřní ekonomika a politika Brazílie. Od roku 1995 provedl brazilský prezident Cardoso²⁸ několik ústavních změn, které postupně připravily stabilní ekonomické prostředí pro

²⁸ Fernando H. Cardoso zastupoval prezidentský úřad od roku 1995 – 2003.

americké investory. Brazilský prezident uskutečnil tzv „Real plan“²⁹, který pozvedl brazilskou ekonomiku³⁰ (Almeida 2013: 13) a zahraniční investice se od počátku 90. let 20. století až do roku 1998 zvýšily až o trojnásobek (Hirst 2013: 93– 94). Na brazilský trh zamířil velký počet amerických investic, které byly zaměřeny do oblastí průmyslu a služeb (Almeida 2013: 13).

Během 90. let 20. století Latinská Amerika zažívala cyklus krizí, které byly spojeny vzájemnou finanční globalizací. Brazílie ovšem byla výjimkou, protože v té době se jí podařilo se Spojenými státy udržet peněžní přebytek několika miliard dolarů a dokonce v této době byla jejich hlavním obchodním partnerem (Almeida 2013: 12–13). Během tohoto období se rapidně zvýšily i brazilské investice ve Spojených státech. Brazílie se tak dostala v letech 1997 a 1998 na jedenácté místo amerického exportu (Hirst 2013: 95–96). Tato vlna investic měla v následujících letech klesající tendenci, protože i Brazílii roku 1998 postihla vlna finanční globální krize. Cardoso jednal s Clintonem o preventivním finančním balíčku Mezinárodního měnového fondu (MMF), díky němuž Spojené státy poskytly Brazílii 5 miliard dolarů (Almeida 2013: 11–12). Spojené státy se obávaly, že by krize v Latinské Americe mohla poškodit americké investory v Brazílii, a proto se snažily Brazílii poskytnout finanční pomoc (Almeida 2013 11–12).

V roce 2001 byl zvolen americkým prezidentem George Bush³¹, který si byl vědom, že Brazílie je důležitým aktérem. Chtěl proto pokračovat v předchozí politice B. Clintona vůči Brazílii a udržovat s ní dobré ekonomické vztahy s cílem dosažení bilaterální ekonomické dohody (Almeida 2013: 15–16). Ovšem Bushova zahraniční politika v Brazílii, zaměřena hlavně na vzájemnou ekonomickou dohodu, byla hned krátce po jeho zvolení velmi ovlivněna teroristickými útoky 11. září 2001. Kvůli této události byla většina jeho plánů a

²⁹ Tento plán byl přijat v roce 1994 F. Cardosem, který v té době byl ministrem financí. Tento plán zavedl novou měnu – Real. Tato měna byla vázána na americký dolar.

³⁰ Došlo ke snížení inflace z více než 40 % k červenci roku 1994, až pod 2 % k roku 1998 (Hirst 2013: 93–94),

³¹ Prezident George Bush vykonával prezidentský úřad mezi roky 2001 – 2008.

záležitostí v Latinské Americe odsunuta (Castañeda 2003: 68–69). Zatímco se Spojené státy zaměřovaly na boj proti terorismu po 11. září, v Jižní Americe začaly vznikat nové levicové vlády. V roce 2002 byl v Brazílii zvolen levicový prezident Lula da Silva³², ze kterého měly Spojené státy obavy, aby se nezaměřoval na příliš levicovou politiku. Když se Bush zaměřil spíše na „válku proti teroru“, v Brazílii se zaměřoval převážně jen na bezpečnostní zájmy (Pecequilo 2010: 135), což autor považuje za chybu, protože G. Bush se ve svém mandátu skoro vůbec nevěnoval ekonomickým záležitostem a iniciativě FTAA. V té době začal da Silva hledat nové ekonomické příležitosti, začal se více orientovat na uskupení BRICS a na jiho–jižní spolupráci (Pecequilo 2010: 136, 141). Nakonec i přesto, že Spojené státy měly za Bushova mandátu jiné zahraničně politické zájmy, s Brazílií včele s da Silvou dokázaly najít společná témata spolupráce především v bezpečnostní a energetické oblasti, o čemž bude zmínka v dalších kapitolách (Livingstone 2011: 168-169).

Následující prezidentské volby ve Spojených státech vyhrál v roce 2008 demokrat Barack Obama³³. Kvůli trvající finanční krizi, se změnila i politika prezidenta Obamy vůči Brazílii, kterou finanční krize ekonomicky nepoznamenala zdaleka tolik, jako Spojené státy. Jeho prioritou byly silné ekonomické vztahy s Brazílií, ve které Spojené státy viděly v dobách finanční krize velmi silného partnera. Obamovo výběr amerického velvyslance pro Brazílii, Thomase Shannona, který byl Washingtonem uznáván jako jedním z nejlepších diplomatů, také poodhalil jeho současný pohled vůči Brazílii, který byl velmi nakloněn k utužení vzájemné spolupráce (Crandall 2011: 161). Je také nutno podotknout, že Brazílie se v té době, v rámci regionálního uskupení BRICS a Fóra IBSA. Začala více zapojovat do obchodu mezi těmito státy globálního Jihu s cílem posílit jiho–jižní spolupráci a rozvojových zemí. Jak již bylo zmíněno, státy uskupení BRICS zdaleka nezasáhla finanční krize v roce 2008, a proto se toto období stalo klíčovým pro následující silný ekonomický

³² Celým jménem Luiz Inácio Lula da Silva, který zastával prezidentský úřad od roku 2003 – 2011.

³³ Barack Obama zastupoval úřad od roku 2008, a poté v roce 2012 získal mandát na prezidentský úřad i podruhé.

vzestup. Brazílie a další státy uskupení BRICS postupně měnily těžiště globální ekonomiky ze skupiny G8 do rozvojové skupiny G20, ve které má Brazílie důležité postavení v otázkách globálního Severu a Jihu (O'Neil 2010: 3–4). Zde je na místě zmínit, že v roce 2009 se Brazílie a Čína staly největšími obchodními partnery³⁴ (Bodman – Sweig – Wolfensohn 2011: 16). Spojené státy si začaly všimnout ekonomického vzestupu celého uskupení BRICS, a proto i ze strany USA docházelo k větším snahám upevňovat s Brazílií silné ekonomické vztahy. Díky brazilskému ekonomickému zaměření se státy BRICS se Spojené státy snažily s Brazílií více zintenzivnit spolupráci. Prezident Obama navštívil Brazílii v roce 2011 a s prezidentkou Dilmou Rousseffovou³⁵ se shodli na stejných prioritách o budoucím vývoji jejich vztahů, zaměřené hlavně na posílení ekonomiky (Brazil–U.S. Business Council). S cílem posílit spolupráci v ekonomické oblasti, hlavně obchodu a investic, Obama a Rousseffová podepsali v březnu 2011 dohodu o obchodu a ekonomické spolupráci (*Agreement on Trade and Economic Cooperation*). Tato dohoda rozšiřuje přímé obchodní a investiční vztahy mezi USA a Brazílií, prohlubuje spolupráci v usnadnění obchodu, včetně inovací a technických překážek společného obchodu. Dohoda byla i základem pro spolupráci v dalších oblastech, ve kterých státy uplatňují své zájmy (The White House 2012).

Podle Brownova (2013) odhadů se můžeme domnívat, že bude Brazílie do roku 2015 nejsilnější ekonomikou světa, zatímco partneři Spojených států Kanada nebo Mexiko bude ve světovém žebříčku daleko níže než jihoamerická mocnost. Spojené státy a Brazílie jsou tedy nejsilnějšími ekonomickými aktéry na západní polokouli, a proto se Brazílie, díky ekonomickému vzestupu, stává pro Spojené státy stále důležitější zemí na západní polokouli (Brown 2013). Spojené státy a Brazílie, jak už bylo řečeno, nedisponují bilaterální ekonomickou dohodou, o kterou se snažila každá administrativa Spojených

³⁴ Do té doby byly největším čínským obchodním partnerem Spojené státy (Bodman – Sweig – Wolfensohn 2011: 16).

³⁵ Dilma Rousseffová vstoupila do prezidentského úřadu v Brazílii roku 2010, a roku 2014 byla prezidentka zvolena na další prezidentské období. Její mandát tedy bude pokračovat až do roku 2018.

států (Meyer 2014: 13). Kvůli absenci společné dohody, jsou v Brazílii pro Spojené státy těžší podmínky pro vstup amerických investic na trh a také dochází k častějším ekonomickým neshodám, např. v oblasti zemědělství (viz níže). Podle perspektiv Spojených států by se stala Brazílie spolu s organizací Mercosur daleko atraktivnějším obchodním partnerem, kdyby se státy domluvily na bilaterální ekonomické dohodě (Schott 2003: 16).

Může se tedy zdát podivuhodné, že tyto dvě země nedisponují vzájemnou bilaterální ekonomickou dohodou, protože jak si ukážeme v následujících řádcích, vzájemný obchod mezi Spojenými státy a Brazílií stále roste a dá se považovat za prosperující (Hornbeck 2006: 15–16). I přes tyto skutečnosti, které jsme si uvedli, že se G. Bush tolik nevěnoval ekonomickým vztahům, tak i přesto se vzájemný obchod mezi Brazílií a Spojenými státy od roku 2000 do roku 2011 zdvojnásobil (Meacham 2014: 9). Jelikož Brazílie disponuje přírodními, energickými i zemědělskými produkty, Spojené státy v Brazílii vidí velkého obchodního partnera v západní hemisféře. Velký zájem jeví o brazilskou surovou ropu, výrobky z železa a oceli, kávu, civilní letadla či etanol (Meyer 2014: 13–14). Jak můžeme vidět v Příloze č. 4, zaznamenávající vzájemný export a import služeb a zboží, obchodní vztahy mezi USA a Brazílií stále rostou. Obchod mezi Brazílií a Čínou je zaměřen spíše na surovinové zdroje, na rozdíl od obchodu se Spojenými státy, který je daleko rozsáhlejší a zaměřený na všechna odvětví (suroviny, investiční zboží, spotřební zboží atd). Země mezi sebou vedou devět rozdílných obchodních dialogů, které jsou zaměřeny na obchodní podmínky, na podporu výzkumu a vývoje v oblastech společných zájmů. Ovšem některé obchodní dialogy byly pozastaveny po špehování brazilské prezidentky D. Rouseffové, o čemž je zmínka v další kapitole (Meacham 2014: 9).

Kvůli absenci bilaterální ekonomické dohody vzniká mezi Brazílií a Spojenými státy více sporů, které si v následujících řádcích ukážeme. Brazílie dává přednost ekonomické spolupráci v rámci WTO nebo Mercosur, místo spolupráce s některou zemí v rámci bilaterální ekonomické dohody. Spojené státy i Brazílie spolu obchodují prostřednictvím organizace WTO, a proto hraje

důležitou roli v ekonomických vztazích Spojených států a Brazílie (Meacham 2014). WTO je mezinárodní organizace, která reguluje světové trhy. Organizace vznikla z instituce GATT (dohoda o clech a obchodu), která vznikla po druhé světové válce s cílem zajistit státům stabilitu vzájemného obchodu (například aby nedocházelo k diskriminacím obchodních vztahů). Spojené státy byly prvotními signatáři GATT, podporující liberální principy trhu. Organizace WTO, jež vznikla roku 1995, funguje v rozhodovacích procesech na principu vzájemného konsenzu. I přesto, že rozhodovací princip je dán jedním hlasem pro každou zemi, rozhodnutí bývají přijímána jen těmi státy, které jsou při rozhodování přítomny. Tento způsob tedy znevýhodňuje chudé a rozvojové země, které nemají žádné, nebo pouze velmi malé, zastoupení (Livingstone 2011: 270). Spojené státy zde mají velmi silný politický vliv, protože Spojené státy dominují světové ekonomice v oblasti obchodu s ostatními státy. Brazílie, která se snažila hájit práva rozvojových zemí, odmítala dominantní postavení severských zemí, zejména Spojených států, a požadovala stejné podmínky pro všechny země.

Brazílie se hlavně v rámci WTO angažuje o větší liberalizaci obchodu v oblasti zemědělských produktů, což bylo důkazem na konferenci v Dauhá (Meyer 2009: 14), která se konala v listopadu roku 2001 pod záštitou WTO jednající o liberalizaci mezinárodního obchodu. Hlavním cílem této agendy byla pomoc otevřít trhy a odstranit některé z obchodních bariér za účelem vylepšení a usnadnění světového obchodu pro rozvojové země. Tato konference byla charakteristická participací rozvojových ekonomik a tedy i s účastí Brazílie. Hlavním cílem této agendy byla pomoc v rámci otevření trhů rozvojovým zemím. Důležitou roli zde hrála skupina rozvojové G20, která podporovala reformy pro rozvojové země s cílem zvýšit její ekonomický růst. V Kataru v Dauhá se jednalo o obchodních změnách v několika oblastech. Brazílie zde hrála důležitou roli v rámci projednání otázek v zemědělské oblasti a chtěla zde zlepšit zemědělské podmínky pro rozvojové země, které byly v této oblasti upřednostňovány. Cílem G20, bylo změnit postoj Spojených států a jejich subvence poskytované zemědělcům. Tento cíl byl důležitý hlavně pro Brazílii (viz níže) (Crandall 2011: 167–168).

Od roku 2002 čelí Brazílie a Spojené státy obchodnímu sporu, který se nakonec Brazílie rozhodla řešit i stížností u WTO. Příčinou problému byl obchod s bavlnou. Jelikož je bavlna z USA levnější než ta z Brazílie, Spojené státy dotovaly své zemědělníky, čímž se jim zvýšila šance prosadit bavlnu na trhu snadněji, než té brazilské. Tyto americké kroky byly v rozporu se závazky Spojených států vůči WTO (Meyer 2014: 15–16). V roce 2004 Brazílie spor u WTO vyhrála, ale po tomto rozhodnutí se Spojené státy nechaly odvolat. Ovšem zbytečně, protože po následujícím odvolacím řízení Brazílie, ji WTO opět podpořila. Na Spojené státy byla organizací uvalena roční sankční pokuta, ovšem v červnu roku 2010 dosáhly Spojené státy s Brazílií k dohodě zabránění sankcí, jež byly uvaleny na Spojené státy. Spojené státy se Brazílii zavázaly, že budou každoročně přispívat do fondu brazilských farmářů s cílem lepšího proniknutí na trh. Brazílie na oplátku Spojeným státům zajistila ukončení sporu u WTO (Meyer 2014: 15–16). Brazílie stala první rozvojovou zemí, která vyhrála stížnost proti Spojeným státům v rámci této organizace. Role Brazílie k vytvoření G20 vedla k posunu ekonomických vztahů mezi Spojenými státy a Brazílií. Posílení G20 v rámci Dauhá ukázalo silné postavení Brazílie, a také že se rozvojové země mohou úspěšně participovat na jednáních WTO v rámci obchodu (Crandall 2011: 169).

Jak jsme si ukázali, Brazílie se snaží prohlubovat své působení v Jižní Americe, ve které si prostřednictvím regionálních uskupení jako je Mercosur, Unasur či CELAC snaží uchovat dominantní postavení a vliv na ostatní státy ve společenstvích. Jejich cílem je omezit sféru vlivu Spojených států v Jižní Americe. Spojené státy si již od konce studené války kladly za cíl vytvořit zónu volného obchodu po celé Americe, ovšem Brazílie s rostoucím ekonomickým vlivem v regionu Jižní Ameriky omezuje zájmy Spojených států, které si v regionu chtěly uchovat. Velký vliv měla na iniciativu FTAA i změna zahraniční politiky G. Bushe, který se zaměřil více na bezpečnostní vztahy a opomíjel prohlubování vztahů ekonomických. V té době se Brazílie začala více věnovat jiho–jižní spolupráci v rámci uskupení BRICS nebo Fóra IBSA. Můžeme tedy říci, že se Spojeným státům, ve snaze spolupracovat s Brazílií v rámci

integračních procesů, nedaří. Ukázali jsme si, že i přesto, že vzájemný obchod mezi státy stále roste, tak Brazílie a Spojené státy čelí i ekonomickým sporům, viz například spor na půdě WTO o subvencích bavlny. Díky těmto incidentům je těžké dojít mezi státy k bilaterální ekonomické dohodě. Také jsme si ukázali, že Brazílie začala více soustředit na ekonomickou spolupráci se státy globálního Jihu (například již zmíněný obchod s Čínou), dávala najevo, že se země dokáže obejít bez Spojených států, a proto se prezident Obama snažil opět prohlubovat s Brazílií ekonomické zájmy. Jako posun můžeme vidět v ekonomické spolupráci, kterou Obama roku 2011 započal s prezidentkou Rouseffovou. Země došly k posunu ekonomické spolupráce, která vylepšila vztahy mezi státy. V tomto ohledu můžeme na druhou stranu vidět, že Brazílie se snaží v posledních letech spolupracovat jak s USA, tak se snaží zároveň i participovat v uskupeních rozvojových států.

4 VÝVOJ BEZPEČNOSTNÍCH VZTAHŮ MEZI USA A BRAZÍLIÍ

Prvním mezníkem mezi vztahy USA a Brazílie, který měl velmi pozitivní dopad na vzájemnou bezpečnostní spolupráci, bylo přistoupení Brazílie roku 1998 ke smlouvě o nešíření jaderných zbraní (*Nuclear Nonproliferation Treaty*) za prezidenta B. Clintona. Z pohledu Spojených států, jejichž cíle byly vždy zamezit šíření jaderných zbraní, to byl v Jižní Americe velký úspěch. Brazílie vyvíjela svou jadernou zbraň od 70. let až do poloviny 80. let 20. století. Vedly ji k tomu okolnosti dlouhotrvající soutěže o moc s Argentinou. Nakonec tyto dvě země dospěly k dohodě v roce 1991. V dohodě se zavázaly, že vyvíjení jaderné zbraně by vedlo pouze jen pro mírové účely (Meyer 2014: 13). I když bezpečnostní vztahy mezi Brazílií a Spojenými státy vypadaly v 90. letech 20. století velmi pozitivně, během pár let došlo k ochlazení vztahů.

V následujících řádkách se budeme věnovat především bezpečnostním zájmům a bezpečnostní politice Spojených států v Brazílii, které nastaly po 11. září. Dále se zaměříme na strategické bezpečnostní dohody mezi státy, které byly zaměřeny na spolupráci v boji proti terorismu a obchodu s drogami. Na počátku 90. let minulého století, se díky propojenosti a rostoucí vzájemné závislosti obou kontinentů, Jižní i Severní Ameriky, prohloubil nelegální obchod s narkotiky. Spojené státy jsou největším světovým spotřebitelem narkotik a Jižní Amerika je jedním z největších světových producentů. Z toho důvodu Spojené státy považovaly boj s touto problematikou za prioritu národní bezpečnosti (Jungbauer 2013: 208). Také se zaměříme na vzájemné dohody, které byly iniciativou Spojených států za účelem zvýšit bezpečnost při sportovních událostech, na kterých se Brazílie podílí. V této kapitole také nesmí chybět události, které zapříčinily ochlazení vztahů mezi mocnostmi. Jedná se o spolupráci Brazílie s Íránem v rámci jeho výzkumu na jaderném programu, a také o nedávném špehování brazilské prezidentky D. Rouseffové americkou Národní bezpečnostní agenturou (*National Security Agency, NSA*).

Spojené státy po 11. září se svou novou koncepcí "války proti teroru" začaly zvyšovat svá bezpečnostní opatření po celém světě (Fields 2002). Zahraniční politika Spojených států se změnila i v Latinské Americe, kde byla v té době zaměřená hlavně na oblast bezpečnosti. Boj proti terorismu a zamezení obchodu s drogami byl po této události hlavní cíl Spojených států, který si prezident G. Bush vytyčil jako za nejdůležitější (Livingstone 2011: 167). Většina států Latinské Ameriky, tak i Brazílie kritizovala jejich současné zaměření zahraniční politiky³⁶. Spojené státy viděly v regionu Latinské Ameriky oblast, kde se mohou vyskytovat mezinárodní teroristé, drogoví dealeri či radikální islamisté a na region se zaměřily v rámci jejich zájmů (Livingstone 2011: 167). V době, kdy Spojené státy byly více zaměřené na válku proti terorismu, v Latinské Americe vznikly nové levicové vlády. V Brazílii byl zvolen levicový prezident Lula da Silva, kterého Spojené státy nakonec považovaly za "umírněného" levicového kandidáta, se kterým bude možné navázat bezpečnostní spolupráci. Spojeným státům se podařilo v této době nalézt s Brazílií úspěšnou spolupráci, kterou můžeme doložit například stabilizační misí v rámci OSN na Haiti či spoluprací v oblasti Třetí hranice (viz níže) (Livingstone 2011: 169).

Brazílie je součástí takzvané Třetí oblasti (*Tri-Border Area*), ve které je rozšířen nelegální obchod se zbraněmi, narkotiky apod. Oblast, do které patří spolu s Brazílií i Paraguay a Argentina, se nachází na hranicích těchto třech zemí (Meyer 2012: 18). Tato oblast je pověstná pro nezákonné činnosti ve formě rozsáhlé korupce, která velké množství trestných činností maskuje, aby to vypadalo, že se jedná o činnosti naprosto věrohodné. Ve velkém množství zde dochází k pašování zbraní a obchodu s drogami. Co Spojené státy znepokojovalo nejvíce, je možný výskyt osob organizované zločinu z celého světa. Po 11. září se zde usídlili převážně teroristé z Blízkého východu a pro Spojené státy se

³⁶ Jednou z kritiků byl i brazilský nesouhlas s americkou invazí do Iráku a následným mučením iráckých vězňů v kubánské věznici Guantánamo. Kvůli těmto událostem Brazílie, spolu s dalšími dvanácti státy Latinské Ameriky odmítla poskytnout americkým vojákům imunitu na jejím území, v rámci sporu Spojených států u Mezinárodního trestního soudu. Spojené státy kvůli tomu Brazílii a dalším zemím pozastavily vojenskou pomoc (výjimaje obchod s drogami), která trvala od roku 2003-2006 (Livingstone 2009: 167)

mohla Brazílie stát rizikovým státem. Spojené státy se domnívaly, že by se na tomto území mohly vyskytovat teroristické buňky hnutí Hizballáh či Al-Kajdy (Fields 2002). Spojené státy se zeměmi patřící do Třetí hranice vytvořily roku 2002 Skupinu 3 + 1 (*3 + 1 Group on Tri-Border Area Security*), za účelem ochrany a bezpečnosti v této oblasti (Meyer 2012: 18). Od roku 2007 je součástí této Skupiny 3 + 1 i agenda, která by měla pomáhat a sloužit k boji proti místním kriminálním organizacím. K tomu by měla pomáhat vzájemná výměna a sdílení informací mezi státy či koordinace bezpečnostních složek. USA mají obavy, aby výnosy z nelegálních činností, které se vyskytují v oblasti Třetí hranice, nebyly použity na podporu teroristických skupin (Meyer 2012: 18).

Brazílie, jak již bylo uvedeno, disponuje jedním z největších množství uranu na světě a tohoto faktu se rozhodla v roce 2004 využít (Kingstone 2006). Přes brazilskou dohodu o nešíření jaderných zbraní, se Brazílie rozhodla k závodům obohacování uranu v jaderném zařízení nedaleko města Rio de Janeiro. Vláda v Brazílii toto jednání označila jako obohacování uranu z důvodu paliv pro jaderné elektrárny (Meyer 2014: 13). I přesto se Brazílie dostala do konfliktu s Agenturou pro atomovou energii (IAEA), protože odmítla v roce 2005 jejich kontrolu do uranového zařízení (Kingstone 2006). Proces dopadl tak, že se nakonec Brazílie s inspektory IAEA domluvila na řešení spočívající na jiném systému kontroly a to omezenými kontrolami, které podpořil i prezident G. Bush kvůli tomu, že se Brazílie zavázala několika smlouvami o nešíření jaderných zbraní (Meyer 2014: 13).

V roce 2008 Spojené státy s Brazílií podepsaly Memorandum o porozumění v bezpečnostní spolupráci³⁷. Dohoda se zaměřila nejen hlavně na boj proti ilegálnímu obchodu, ale také se požadovalo snížení domácí brazilské poptávky po drogách. V rámci této problematiky, pro Spojené státy může být Brazílie nebezpečným státem. Co se týče narkotik, Brazílie není ani tak země s velkou produkcí drog, ale co se týče spotřeby kokainu, ve světě obsazuje první příčku.

³⁷ *Memorandum of Understanding Between the United States and Brazil on Narcotics Control and Law Enforcement.*

Brazílie také slouží jako tranzitní země pro nelegální obchod nejen s kokainem, ale různými druhy drog, které do Brazílie putují především ze sousedních zemí a poté jsou posílány především na evropský trh (Meyer 2012: 17). Jelikož obchod s nelegálními drogami začal v Brazílii sílit, země se snažila řešit situaci s některými protidrogovými opatřeními v rámci své vnitřní politiky (Meyer 2014: 20). Dohoda o porozumění si kladla za cíl vylepšit schopnosti, jak zamezit pašeráctví drog či výrobě narkotik a jejich obchodu. Americká protidrogová agentura (*Drug Enforcement Administration*, DEA) široce spolupracuje s brazilským protidrogovým oddělením. Díky této spolupráci bylo úspěšně zastaveno několik trestních činů v oblasti produkce a prodeje drog. Spojené státy dotují Brazílii za účelem protidrogové pomoci. Od roku 2010 se jejich financování Brazílie stále zvětšovalo, a v roce 2012 získala Brazílie dokonce až 1,5 milionu dolarů (Seelke 2008: 10–11). Spojené státy v Brazílii poukazují na některé bezpečnostní oblasti, které by mohla Brazílie do budoucna vylepšit, protože podle USA Brazílie disponuje nedostačujícím počtem policistů a nadále rozsáhlou mírou korupce (USDS a).

I když chtěl Obama po svém nástupu do prezidentského úřadu zintenzivnit vzájemné vztahy s Brazílií, opět docházelo k vzájemným tensím. Prezident Lula v té době kritizoval Washington za jeho angažovanost při intervenci do Hondurasu v roce 2009. Dále se odmítal připojit k nově zavedeným sankcím proti Íránu (Crandall 2011: 162), které OSN schválila v červnu 2010. Svět se stále více obával íránského jaderného programu, který OSN včetně Spojených států považuje za směr k sestrojení atomové zbraně. USA, které považovaly sankce proti Íránu jako nejlepší řešení, požádaly Brazílii o podporu v tomto kroku. Dokonce vyslaly bývalého prezidenta Clintona do Brazílie dožadující se spolupráce v podpoření sankcí proti Íránu (Bodman – Sweig – Wolfensohn 2011: 47). Cílem nových sankcí bylo zastavit íránský jaderný program prostřednictvím hlasování Rady bezpečnosti OSN. Když státy OSN hlasovaly o sankcích proti Íránu, Brazílie a Turecko hlasovaly proti návrhu (Lidovky 2010). Tyto tři země totiž v květnu 2010 vyjednávaly o dodávkách uranu pro Írán (Fingerland 2010). Brazílie se stala vyjednávačem mezi Tureckem a Íránem, který měl do Turecka

přesunout uran, za který by Írán získal jaderné palivo. Celý proces se nakonec neuskutečnil a Rada bezpečnosti OSN schválila sankce proti íránskému jadernému programu (Hospodářské noviny 2010). Ovšem i přesto se po tomto incidentu vztahy mezi Brazílií a USA ochladily. H. Clintonová, tehdejší ministryně zahraničí, se v roce 2010 setkala s da Silvou s cílem obnovit vzájemné vztahy (Crandall 2011: 162). Téhož roku došlo mezi státy ke strategické dohodě mezi oběma ministry zahraničí. Dohoda byla představena tak, že obě země jsou podobně smýšlející demokracie mající stejné zájmy v oblasti životního prostředí, rozvoje, biopaliv apod. Cílem bylo například podpořit spolupráci v regionálních otázkách (Arnson – Sotero 2010: 14–15). Tato dohoda může být chápána i jako snaha o urovnání vztahů po brazilské iniciativě v podpoře íránského jaderného programu.

Spojené státy dále spolupracovaly s Brazílií na zajištění bezpečnosti pro kontejnerovou dopravu v brazilském přístavu Santos (*Container Security Initiative*, CSI), aby se zamezilo potencionálnímu dovozu nelegálního zboží. Dále americké úřady spolupracují s brazilskými leteckými společnostmi na větším zabezpečení kontroly brazilských letišť, jako jsou například důraznější kontroly pasů a zavazadel. Spojené státy po Brazílii požadovaly, aby se více zaměřily na boj proti terorismu, který by měl být více zakotven v legislativě. Doufaly, že s ohledem na budoucí Mistrovství světa ve fotbale roku 2014, a Letní olympijské hry roku 2016, vytvoří příslušnou legislativu. Ta by mohla podle Spojených států snížit riziko možného teroristického útoku (Meyer 2012: 18). Vzhledem k tomu, že Brazílii čekalo hostování těchto světových sportovních událostí, B. Obama při návštěvě Brazílie v roce 2011 podepsal s prezidentkou D. Rouseffovou Memorandum o spolupráci na sportovních událostech, ve které se Spojené státy zavázaly k budoucí podpoře a pomoci v bezpečnosti (The White House 2011).

K důležitému mezníku došlo také v létě v roce 2013. V té době brazilský tisk oznámil, že došlo americkou *National Strategic Agency* (NSA) k rozsáhlému špehování Latinské Ameriky. NSA nejen že monitorovala činnost brazilské největší ropné společnosti Petrobras, ale také i brazilskou prezidentku. V Brazílii

došlo i k rozsáhlým odposlechům telefonních hovorů a internetu. Mimo jiné došlo ke špehování více zemí, státníků či firem. Brazílie se týkalo i údajné špehování členů Rady bezpečnosti OSN při jednání o íránském jaderném programu. Tyto informace byly poskytnuty Edwardem Snowdenem, který po vyzrazení ihned ze Spojených států utekl do zahraničí. Po tomto odhalení chtěly americké úřady vysvětlit situaci, která byla podle USA označena jako nutná (Brazil–U.S. Business Council). Prezidentka Rouseffová po tomto zjištění zrušila státní návštěvu do Washingtonu, která se měla konat v říjnu 2013, a incident označila jako porušení mezinárodních práv (Meyer 2014: 13). Edward Snowden, který se hned po vyzrazení informací přesídlil do Ruska, požádal o azyl i Brazílii. Snowden uvedl, že chtěl do Jižní Ameriky hned, namísto do Ruska, ale Spojené státy mu zrušily pas, a proto zvolil Rusko. Na základě Snowdenových reakcí ohledně azylu v Brazílii započala podpisová kampaň, zda Snowdenovu žádost o azyl přijmout (Snowden cit. dle Česká televize 2013).

Pro Spojené státy je nyní důležité s Brazílií, jakožto dominantní zemí Jižní Ameriky, udržovat bezpečnostní spolupráci z několika důvodů. Z hlediska bezpečnosti a strategie je pro USA nutné mít partnera na západní polokouli, se kterým by mohly, za každé situace, posilovat bezpečnost na západní hemisféře. Po 11. září Spojené státy považují za důležitou vzájemnou spolupráci v oblasti narkotik a terorismu. Kvůli vysokému přesunu finančních prostředků z obchodů s narkotiky, které mohou potencionálně financovat teroristické skupiny, je jejich cíl co nejvíce zabránit těmto nelegálním obchodům. Dále jsme si ukázali, že Spojené státy s Brazílií posilovaly bezpečnost i kvůli blížícímu se fotbalovému šampionátu v roce 2014 a Letním olympijským hrám v roce 2016. Tyto sportovní celosvětové události vnímají Spojené státy jako události, které by měly být pro celý svět bezpečné (Brown 2013). V rámci bezpečnostních vztahů dochází i k neshodám mezi státy. Brazílie, jak už bylo zmíněno, žádá o reformu na půdě OSN v rozšíření stálých křesel v Radě bezpečnosti OSN. Po zjištění, že Brazílie hlasovala proti zvýšení sankcí na íránský jaderný program v roce 2011, Spojené státy nepodporovaly brazilskou žádost. Co se týče dalšího incidentu mezi státy, po brazilském zjištění, že došlo ke špehování brazilské prezidentky D.

Rouseffové, a ropné společnosti Petrobras, byla prezidentkou zrušena státní návštěva do Washingtonu.

5 VÝVOJ ENERGETICKÝCH VZTAHŮ MEZI USA A BRAZÍLIÍ

Energetika patří mezi další oblasti, které jsou nezbytnou součástí vztahů mezi Brazílií a Spojenými státy. V této kapitole se zaměříme na zájmy energetických zájmů Spojených států vůči Brazílii, které jsou zaměřeny na brazilskou ropu a biopaliva. Jak už bylo již v práci zmíněno, Brazílie patří mezi největší producenty energetických zdrojů světa, podle údajů za rok 2013 je na 10. místě (EIA 2014) ve světovém žebříčku. Od roku 2007 Brazílie disponuje novými ropnými poli v brazilských mořích, která byla nalezena nedaleko Rio de Janeira. Předpokládá se, že nové zásoby čítají více než 50 miliard barelů ropy, které by Brazílii posunuly do pěti největších ropných producentů světa (Meyer 2014: 17–18). Díky obrovským ropným ložiskům, má Brazílie potenciál být hlavním producentem ropy a do budoucna se stát pro Spojené státy největším dodavatelem (Meyer 2014: 16).

Kvůli vysokým cenám ropy a plynu zapříčiněné finanční krizí, se celosvětově zvýšil zájem o energetické zdroje jako je etanol a některá další biopaliva, která by se stala alternativou místo ropy. Pro Spojené státy je cílem snížit jejich závislost na ropě, právě kvůli vysokým cenám těchto surovin. Biopaliva jsou vyráběny ze zemědělských či jiných biologických plodin. Nejznámějším a nejrozšířenějším biopalivem je etanol, který se vyrábí kvašením a destilací cukrových plodin - kukuřice nebo cukrové třtiny. Etanol se vyrábí i z trávy a stromů (na bázi celulózy). Ovšem tento proces výroby a její technologie jsou teprve v počátcích. Biopaliva jsou výhodné v tom, že využíváním biopaliv v automobilech se mohou snížit emise skleníkových plynů a snížit škodlivé emise, které vznikají z benzínu nebo nafty. Další výhodou je také tuzemská výroba paliva, čímž se například sníží náklady oproti dovozu ropy. Ovšem na druhou stranu, náklady na výrobu biopaliv jsou dražší než náklady na výrobu ropných paliv (Seelke 2007: 2—3). Etanol je v Brazílii velmi populární jako palivo do automobilů. Tyto auta, kterými jsou označovány tzv. flex-fuel modely, jsou na

etanol přizpůsobeny a biopalivo se dá se do automobilů kombinovat i v poměru s benzínem (MZV ČR).

Jelikož jsou Spojené státy s Brazílií největšími producenty etanolu, zavázaly se ke spolupráci (Seelke 2007: 1). Mezi nejdůležitější mezníky energetických vztahů mezi USA a Brazílií, patří dohoda *Memorandum of Understanding* o biopalivech března roku 2007, která byla podepsána za vlády George Bushe (Meyer – Seelke 2009: 12). Tato dohoda, mezi ním a brazilským prezidentem da Silvou, se týkala podpory vzájemné spolupráce v oblasti etanolu a dalších biopaliv. Dohoda měla za cíl sdílet některé technologie, urychlit rozvoj biopaliv do dalších zemí, či rozvíjet další výzkum a vývoj v oblasti biopaliv. Spojené státy se snažily docílit, aby výroba biopaliva neměla vliv na půdu či nezvyšovala emise skleníkových plynů (Meyer 2014: 17).

Od této dohody jejich energetické vztahy získaly na intenzitě a podmínky, které se v dohodě stanovily, se oba státy snažily dodržovat. Bushova administrativa očekávala, že díky této partnerské dohodě s Brazílií se bude spolupráce zvyšovat, a poté by se mohl potencionálně snížit vliv prezidenta H. Chaveze a Venezuely (Koubek 2007). Venezuele, největšímu ropnému producentu Jižní Ameriky, by se tak mohl snížit politicko-ekonomický vliv, který si díky ropě země v regionu udržuje. Levicově orientovaná Venezuela patřila vždy mezi protiamerické státy, na který se Spojené státy nemohly spoléhat. Proto USA viděly v Brazílii s nově nalezenými ropnými poli partnera na americkém kontinentu, se kterým je nutno vytvořit a zachovat spolupráci v této oblasti (The Washington Post 2007). V listopadu 2008 chtěly Spojené státy s Brazílií navázat partnerství v energetické oblasti a rozšířit spolupráci s dalšími státy jako jsou Honduras, Jamajka, Guinea Bissau a Guatemala (Meyer – Seelke 2009: 12–13). Od konce roku 2007 spolupracují Spojené státy a Brazílie se státy, které jsou členy Mezinárodního fóra pro biopaliva³⁸ (*International Biofuels Forum*, IBF) za účelem podpory trvalé výroby, využití biopaliv či stanovení výrobních norem biopaliv (Seelke 2007: 13–14). V roce 2008 Wright (2008: 4) zkoumá, jaký

³⁸ Do IBF patří Brazílie, USA, Čína, Jižní Afrika, Indie a Evropská komise

dopad měla dohoda o biopalivech v oblasti energetických vztahů mezi Spojenými státy a Brazílií. Podle něj, největší pokrok nastal v globálním měřítku v rámci již zmíněného IBF s cílem rozšířit výrobu biopaliv do celého světa.

V březnu roku 2011 zahájil prezident Barack Obama s brazilskou prezidentkou D. Rouseffovou strategický dialog ohledně energetiky (*Strategic Energy dialog*, SED). Dialog byl zaveden s důrazem na prohloubení vzájemné podpory společných názorů a cílů v rámci energetické bezpečnosti Brazílie a Spojených států. Obě hlavy státu se shodly na energetice založené na čistých úsporách energie, či na cenově dostupných dodávkách energie. Obě vlády států se také zavázaly k plánu posilující SED, jenž by vytvářel pracovní místa v oblasti energetiky (The White house 2012). Tento dialog je považován za strategický z toho důvodu, že se jednalo o bilaterální spolupráci mezi těmito dvěma státy za účelem dosáhnout pozitivních výsledků v hospodářském růstu. SED je označován jako výsledek trvajících dialogů a jednání, které se odehrály za posledních deset let. V čele SED zasedal jak ministr pro energetiku za Spojené státy, tak i brazilský ministr pro energetiku a doly. SED umožňuje větší spolupráci mezi vládami Brazílie a USA v rámci energetických otázek (Brazil–U.S. Business Council).

ZÁVĚR

V této bakalářské práci jsem se věnovala velmi aktuálnímu tématu, a sice zahraniční politice Spojených států amerických vůči Brazílii jako nové rostoucí mocnosti. V současné době se mluví o tom, že nové rostoucí mocnosti mění stávající mezinárodní řád a také že je Brazílie nové mocenské centrum.

V teoretické části jsem se věnovala teoretickému konceptu moci, na jehož základě jsem se dále mohla věnovat konceptu velmoci a rostoucí mocnosti. Dle vybraných charakteristik těchto konceptů od jednotlivých autorů jsem si vybrala kritéria velmoci a rostoucí mocnosti tak, aby se co nejlépe přibližovaly k charakteristice Spojených států a Brazílii.

V další kapitole jsem tato kritéria použila pro charakteristiku Spojených států jako velmoci a Brazílie jako rostoucí mocnosti. Představit Brazílii jako rostoucí mocnost bylo pro můj výzkum klíčové, protože na základě dosazení kritérií rostoucí mocnosti na příkladu Brazílie jsem mohla ukázat, proč je zahraniční politika Spojených států vůči Brazílii tak podstatná. Spojené státy jsou přední světovou velmocí, které si všímají rostoucího ekonomického vlivu Brazílie. Brazílie je brána jako rostoucí mocnost, která může do budoucna ohrožit zájmy Spojených států.

V následujících kapitolách jsem se věnovala vztahům mezi USA a Brazílie od konce studené války, tedy přesněji od roku 1990 až do roku 2014. Vzájemné vztahy jsem vymežila do oblastí: ekonomika, bezpečnost a energetika, protože tyto oblasti považuji za nejdůležitější. Ukázala jsem, že Brazílie se svými mocenskými ambicemi snažila ve zkoumaném období omezit vliv Spojených států, což bylo značně vidět na příkladu americké iniciativy FTAA nebo v rámci jiho–jižní spolupráce ve sporu na půdě WTO. Spojené státy se naopak vždy snažily uchovat s Brazílií dobré vztahy, protože v zemi viděly důležitého ekonomického, bezpečnostního a energetického partnera na americkém kontinentu.

Mým cílem v bakalářské práci bylo zjistit, jak se vyvíjela zahraniční politika Spojených států vůči Brazílii od roku 1990 až do roku 2014. Také je třeba si zde odpovědět na výzkumnou otázku, a sice: Jak se Spojené státy snažily chránit své ekonomické, bezpečnostní a energetické zájmy vůči rostoucí moci Brazílie na americkém kontinentu? Na základě nashromážděných dat můžu zhodnotit zahraniční politiku v jednotlivých oblastech.

Ve vzájemných ekonomických vztazích byla podstatná americká iniciativa FTAA, jejíž vývoj se z velké části promítl do ekonomických vztahů mezi Brazílií a Spojenými státy, a která nakonec selhala. Spojené státy se vždy snažily zachovat si dobré ekonomické vztahy s Brazílií. Díky jejímu ekonomickému vzestupu viděly Spojené státy v této zemi možnost ekonomické spolupráce. Cílem každé administrativy Spojených států během zkoumaného období, bylo prohloubit ekonomickou spolupráci a vytvořit ekonomickou bilaterální dohodu, kterou se však doposud nepodařilo vytvořit, kvůli rozdílným zájmům (zejména v oblasti zemědělství na půdě WTO). Brazilská zahraniční politika je v současné době více nakloněna k regionální spolupráci se státy Jižní Ameriky či ke k jihojižní spolupráci, ve které s Brazílií participují další rozvojové státy. Ať už v uskupení BRICS či Fóru IBSA. Tímto dává Brazílie Spojeným státům najevo, že jejími zájmy je prohlubovat regionální integrace globálního Jihu. Podle výše uvedených poznatků můžeme říci, že zahraniční politika USA by se v rámci ekonomické oblasti dala označit jako neúspěšná kvůli absenci v integrační spolupráci a absenci bilaterální obchodní dohody. Jako neúspěch se dá považovat vzájemná integrace v rámci mezinárodních organizací na americkém kontinentu, viz iniciativa FTAA, která v roce 2005 skončila neúspěchem. Je možné, že neúspěch byl zapříčiněn zahraniční politikou G. Bushe, který se věnoval po 11. září jen bezpečnostním záležitostem, a Brazílie v té době hledala nové iniciativy vzájemného obchodu, např. prostřednictvím uskupení BRICS. Ovšem i přes výše uvedené je patrné, že Spojeným státům se s Brazílií podařilo úspěšně nalézt obchodní a investiční vazby v mnoha oblastech a jejich vzájemný obchod se podle posledních měření stále zvyšuje.

V rámci bezpečnosti je hlavním cílem Spojených států v jihoamerickém regionu hlavně podporovat nešíření jaderných zbraní a bojovat proti terorismu a obchodu s drogami. Bezpečnostní oblast považují za úspěšnou, protože se Spojeným státům a Brazílii dařilo navázat spolupráci v již výše zmíněných oblastech. Po 11. září a teroristických útocích se Spojené státy zaměřily více na zahraniční politiku zamezující terorismu. V této oblasti se zemím podařilo dosáhnout aktivní spolupráce, především díky vytvoření Skupiny 3 + 1, zabývající se boji proti terorismu a zamezení obchodu s drogami na území Třetí hranice. Díky tomu, že Brazílie hostovala v roce 2014 Mistrovství světa ve fotbale, a v roce 2016 se budou v Rio de Janeiru konat Letní olympijské hry, cílem Spojených států bylo rozšířit a posílit bezpečnostní spolupráci i kvůli těmto událostem, a možným teroristickým útokům na americkém kontinentu.

Co se týče energetických vztahů, zaměřila jsem se hlavně na vzájemnou spolupráci v oblasti energetických zdrojů, ropy a biopaliva. Cíle Spojených států bylo posílit spolupráci s Brazílií, která nejen že se stala světovým producentem biopaliv, ale současně disponuje i nově nalezenými velkými ropnými ložisky. Energetickou oblast považují rovněž za úspěšnou, protože obě velmoci v této oblasti udržují spolupráci a rozvíjí vztahy. Jako úspěšný krok považují dohodu podepsanou mezi da Silvou a G. Bushem, která pojednává o vzájemné spolupráci s biopalivy. Také B. Obamovi a D. Rouseffové se v oblasti energetiky podařilo najít společné cíle a v roce 2011 prohloubili spolupráci v oblasti energetiky, zahrnující hlavně cenově výhodné dodávky energie a vytváření nových pracovních míst v této oblasti.

Pokud shrnu všechny výše uvedené oblasti, ve všech je velmi důležitý budoucí vývoj vzájemných vztahů obou států, protože např. černým bodem spolupráce, je nedávné špehování brazilské prezidentky americkou NSA či brazilská aktivita v pomoci Íránu a jeho jadernému programu. Kvůli těmto incidentům došlo k ochlazení vztahů mezi Spojenými státy a Brazílií, což může do budoucna ovlivnit všechny oblasti vzájemných vztahů, které jsem v práci představila.

SEZNAM LITERATURY A POUŽITÝCH ZDROJŮ

Knihy a články

Almeida, de Roberto Paulo (2007). Brazil as a Regional Player and an Emerging Global Power. *Friedrich Ebert Stiftung Briefing Paper* 8, s. 2–12.

Arson, Cynthia J. – Sotero, Paulo (2010). Brazil as a regional power: Views from the hemisphere. Special report. *Woodrow Wilson International Center for Scholars* (http://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/WWC_Brazil-Institute-Report-updated%200926101.pdf, 15. 3. 2015), s. 1–15.

Bandeira, Luiz Alberto Moniz (2006). Brazil as a regional power and its relations with the United States. *Latin American Perspectives* 33 (3), s. 12–27.

Bodman, W. Samuel – Sweig, E. Julia – Wolfensohn, D. James (2011). Global Brazil and U.S.–Brazil relations. *Council on Foreign Relations Independent Task Force Report* 66, s. 1–109.

Brazil–U.S. Business Council (2013). Historical background. *Brazil Council* (<http://www.brazilcouncil.org/sites/default/files/2%20Brazil-U.S.pdf>, 2. 3. 2015).

Brown, Lawrence (2013). Restoring the „Unwritten Alliance“ Brazil–U.S. Relations. *Joint Force Quarterly* (69).

Bull, Hedley (1977). *The Anarchical Society* (London: Macmillan).

Buzan, Barry – Waever, Ole (2003). *Regions and Powers* (Cambridge University Press).

Buzan, Barry (2004). *The United States and the great powers: world politics in the twenty-first century* (Cambridge: Polity Press).

Castañeda G. Jorge (2003). The Forgotten Relationship. *Foreign Affairs* (82) 3, s. 67–81.

Crandall, H. Britta (2011). *Hemispheric giants: the misunderstood history U.S.–Brazilian relations* (Plymouth: Rowman & Littlefield).

Cupalová, Marcela (2011). Ekonomický vývoj a hospodářská politika zemí uskupení BRIC a jejich vyhlídky. Srovnávací studie č. 2.096. *Parlamentní institut*, s. 2–27.

Dauvergne, Peter – Farias Bl. Déborah (2012). The Rise of Brazil as a Global Development Power. *Third World Quarterly* 33 (5), s. 903–917.

Friedman, George (2009). *Příštích sto let* (Zlín: Argo a Dokořán).

Gómez – J. Eduardo, Lee – Kelley (2011). Brazil's Ascendance: The soft power role of global health diplomacy. *European business review* (1/2) (<https://www.aber.ac.uk/en/media/departmental/interpol/chair/KL---Brazil%27s-ascendance-article.pdf>, 4. 4. 2015), s. 61–64.

Gratius, Susanne (2008). The International arena and emerging powers: stabilising or destabilising forces? *FRIDE*. (http://fride.org/descarga/com_emerging_powers_eng_abr08.pdf, 4. 3. 2015).

Hirst, Monica (2006). Brazil as an intermediate state and regional power: Action, choice and responsibilities. *International Affairs* 82 (1), s. 21–40.

Hirst, Monica (2013). Understanding Brazil-United States Relations. *Política Externa Brasileira* (Brasília: FUNAG).

Holsti K. J. (1964). The Concept of Power in the Study of International Relations. *The International Studies Association* 7 (4), 179–194.

Hornbeck, J. F. (2006). Brazilian Trade Policy and the United States. *CRS Report for Congress*, s. 3–27.

Huntington, Samuel P. (1999). The lonely superpower. *Foreign Affairs*, (<http://www.foreignaffairs.com/articles/54797/samuel-p-huntington/the-lonely-superpower>, 13. 2. 2015).

Huntington, Samuel P. (2001). *Střet civilizací* (Rybka Publishers).

Hurrell, Andrew (2000). Some Reflections on the Role of Intermediate Powers in International Institutions. In: Cooper A. – Hurrell A. – González G. – Sennes R.

– Sitaraman S., *Paths to Power Foreign Policy Strategies of Intermediate States. The Woodrow Wilson International Center* 244, s. 1–12.

Hurrell, Andrew (2006). Hegemony, liberalism and global order: what space for would-be great powers? *International Affairs* 82 (1), 1–19.

Joordan, Eduard (2003). The concept of a middle power in international relations: distinguishing between emerging and traditional middle powers. *Politikon* 30 (2), 165–181.

Jungbauer, Radomír (2013). *Latinská Amerika a USA* (Zlín: Tigris).

Kozák, Kryštof a kol. (2009). *Zahraniční politika USA na začátku 21. Století* (Praha: AMO).

Krejčí, Oskar (2001). *Mezinárodní politika* (Praha: Ekopress).

Livingstone, Grace (2011). *Zadní dvorek Ameriky: USA a Latinská Amerika od Monroeovy doktríny po válku s terorem* (Všeň: Grimmus).

Lorenzo, Fernando – Osimani, Rosa (2003). Negotiations of the MERCOSUR with the FTAA and the US. In: Lorenzo, Fernando eds., – Vaillant – Marcel. Mercosur and the Creation of the Free Trade Area of the Americas. *Woodrow Wilson International Center for Scholars Latin American Program* 14, s. 29–46.

Meacham, Carl (2014). Brazil's Economic Identity, Motivations and Expectations. Report of the Americas Program. *Center for Strategic and International Studies* 7, s. 1–12.

Mearsheimer, John J. (2001). *The Tragedy of Great Power Politics* (New York: Norton & Company).

Meyer, J. Peter – Seelke, R. Clare (2009). Brazil–U.S. Relations. *Congressional Research Service*, s. 1–22.

Meyer, J. Peter (2012). Brazil–U.S. Relations. *Congressional Research Service*, s. 1–31.

Meyer, J. Peter (2014). Brazil: Political and Economic Situation and U.S. Relations. *Congressional Research Service*, s.1–28.

- Morgenthau, Hans (1978). *Politics among nations* (New York: Alfred Knopf).
- Neumann, Pavel (2004). Nový regionalismus ve světové ekonomice: Příklad Spojených států amerických v podmínkách západní hemisféry. *Mezinárodní vztahy* (4), s. 50–60.
- Nye, Joseph S. (2004). *Soft power: the means to success in world politics* (New York: Public Affairs).
- O'Neil, K. Shannon (2010). U.S.–Latin America Relations: A New Direction For a New Reality. *Council on Foreign Relations Independent Task Force Report* (60), s. 1–85.
- Papa, Mihaela (2013). BRICS' Pursuit of Multipolarity: Response in the United States. *Center for BRICS studies*, s. 1–14
- Pecequilo, Cristina Soreanu (2010). A New Strategic Dialogue: Brazil–US Relations in Lula's Presidency (2003–2010). *Instituto Brasileiro de Relacoes* 53, s. 132–150.
- Seelke, R. Clare (2007). Ethanol and other Biofuels: Potential for U.S.–Brazil Energy Cooperation. *Congressional Research Service Report for Congress*, s. 1–23.
- Seelke, R. Clare (2008). Brazil–U.S. Relations. *Congressional Research Service Report for Congress*, s. 1–22.
- Schiffer, Michael (2009). The U.S. and rising powers. *Great Decision* (1), 5–14.
- Schmidt, C. Brian (2007). Realism and facets of power in international relations. In: Berenskoetter, Felix – Williams J. M. eds., *Power in World Politics* (USA: Routledge).
- Schott, J. Jeffrey (2003). US–Brazil Trade relations in a New Era. *Institute for International Economics*, s. 1–32.
- Schott, J. Jeffrey (2005). Does the FTAA have a Future? *Institute for International Economics*, s. 1–14.

Sotero, Paulo (2009). Emerging powers: India, Brazil and South Africa (IBSA) and the future of South-South cooperation. Special report. *Woodrow Wilson International Center for Scholars* (<http://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/brazil.IBSAemergingpowers.pdf>, 14. 3. 2015), s. 1–24.

Springerová, Pavlína (2009). Jihoamerická integrace: Od ekonomických motivů k ideologickým?. In: Waisová, Šárka, *Regionální integrační procesy* (Plzeň: Aleš Čeněk), s. 251–276.

Teixeira, C. G. Poggio (2011). Brazil and the institutionalization of South America: from hemispheric estrangement to cooperative hegemony. *Instituto Brasileiro de Relacoes* 54 (2), s. 189–211.

Trinkunas, Harold (2014). Brazil's Rise – Seeking Influence on Global Governance. *Latin America Initiative Foreign Policy at BROOKINGS* 4, s. 1–28.

Waltz, Kenneth (1979). *Theory of International Politics* (MA: AddisonWesley).

Wigell, Mikael (2011). Assertive Brazil – An Emerging Power and its Implications. *The Finnish Institute of International Affairs* 82, s. 3–8.

Wight, Martin (1979). *Power Politics* (Harmondsworth: Penguin)

Wright (2008). Brazil–U.S. Biofuels Cooperation: One year later. Special report. *Woodrow Wilson International Center for Scholar*, s. 1–7.

Internetové zdroje

Anthony, Andrew (2014). Jim O'Neill: My task is to build a global consensus by 2016. *The Guardian* (<http://www.theguardian.com/theobserver/2014/nov/30/jim-oneill-interview-goldman-sachs-brics-antibiotics-cities>, 14. 4. 2015).

BBC News (2008). *Brazil declines OPEC invitation*. (<http://news.bbc.co.uk/2/hi/7599362.stm>, 4. 4. 2015).

BBC News (2014). *Favela life: Rio's city within a city* (<http://www.bbc.com/news/world-latin-america-27635554>, 14. 4. 2015).

Beranová, Lucie (2014). Nová mezinárodní banka má vyvážit vliv západu. *Hospodářské noviny* (<http://archiv.ihned.cz/c1-62512410-nova-mezinarodni-banka-ma-vyvazit-vliv-zapadu>, 11. 3. 2015).

Bourciera, Nicolas (2013). Roberto Azevedo's WTO appointment gives Brazil a seat at the top table. *The Guardian* (<http://www.theguardian.com/world/2013/may/21/azevedo-head-world-trade-organisation>, 15. 4. 2015).

CIA World Factbook. *Natural Resources* (<https://www.cia.gov/Library/publications/the-world-factbook/fields/2111.html>, 23. 3. 2015).

Česká televize (2014). *Snowden chce do Brazílie* (<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/275268-snowden-chce-do-brazilie/>, 13. 3. 2015).

Fields, Jeffrey (2002). Islamist Terrorist Threat in the Tri-Border Region. *The Nuclear Threat Initiative* (<http://www.nti.org/analysis/articles/islamist-terrorist-threat/>, 13. 3. 2015).

Fingerland, Jan (2010). Turecko, Brazílie, Írán zaskočily Západ. *Český Rozhlas* (http://www.rozhlas.cz/komentare/portal/_zprava/734554, 16. 3. 2015).

Gudynas, Eduardo (2003). MERCOSUR and the FTAA: New Tensions and New Options. *Americas Program* (<http://www.cipamericas.org/archives/1108>, 11. 3. 2015).

Hospodářské noviny (2010). OSN přitvrzuje vůči Íránu. Schválila sankce, aby zastavila jaderný program. *Hospodářské noviny* (<http://zahranicni.ihned.cz/c1-44165610-osn-pritvrzuje-vuci-iranu-schvalila-sankce-aby-zastavila-jaderny-program>, 15. 3. 2015).

International Monetary Fund (IMF a) (2015). *Group of Seven* (<http://www.imf.org/external/np/exr/facts/groups.htm#G7>, 14. 4. 2015).

International Monetary Fund (IMF b) (2015). *Group of Twenty* (<http://www.imf.org/external/np/exr/facts/groups.htm#G20>, 14. 4. 2015).

Kingstone, Steve (2006). *Brazil joins world's nuclear club* (<http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/4981202.stm>, 10. 3. 2015).

Koubek (2007). Bush hájí zájem USA o Latinskou Ameriku. *Hospodářské noviny* (<http://zahranicni.ihned.cz/c1-20629790-bush-haji-zajem-usa-o-latinskou-ameriku>, 25. 3. 2015).

Laub, Zachary (2014). The Group of Eight (G8) – Industrialized Nations. *Council on Foreign Relations* (<http://www.cfr.org/international-organizations-and-alliances/group-eight-g8-industrialized-nations/p10647>, 14. 4. 2015).

Lidovky (2010). OSN odhlasovala nové sankce proti Íránu. *Lidovky* (http://www.lidovky.cz/osn-odhlasovala-nove-sankce-proti-iranu-proti-bylo-turecko-p4g-zpravy-svet.aspx?c=A100609_175522_ln_zahranici_kim, 15. 5. 2015).

McClory, Jonathan (2011). A 2011 Global Ranking of Soft Power. *Institute for Government – The New Persuaders II*, (http://www.instituteforgovernment.org.uk/sites/default/files/publications/The%20New%20PersuadersII_0.pdf, 2. 4. 2015), s. 4–28.

McClory, Jonathan (2012). A 2012 Global Ranking of Soft Power. *Institute for Government – The New Persuaders III*, (http://www.instituteforgovernment.org.uk/sites/default/files/publications/The%20New%20persuaders%20III_0.pdf, 2. 4. 2015), s. 3–17.

Mead, R. Walter (2015). The Seven Great Powers. *The American Interest* (<http://www.the-american-interest.com/2015/01/04/the-seven-great-powers/>, 16. 3. 2015).

MercoPress (2012). *BRICS leaders' summit takes off in India with a project for a development bank* (<http://en.mercopress.com/2012/03/29/brics-leaders-summit-takes-off-in-india-with-a-project-for-a-development-bank>, 11. 3. 2015).

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky (MZV ČR). *Brazílie – zahraničně-politická orientace.*

http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/jizni_amerika/brazilie/politika/zahranicne_politicka_orientace.html, 9. 3. 2015).

Reel, Monte (2007). U.S. Seeks Partnership With Brazil on Ethanol. *The Washington Post* (<http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2007/02/07/AR2007020702316.html>, 18. 3. 2015).

The White House (2011). *The United States and Brazil: The Fact Sheets.* (<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2011/03/19/united-states-and-brazil-fact-sheets>, 14. 3. 2015).

The White House (2012). *Fact Sheet: The U.S.–Brazil Strategy Energy Dialogue.* (<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2012/04/09/fact-sheet-us-brazil-strategic-energy-dialogue>, 16. 3. 2015).

U.S. Department of State (USDS a). *Country Report: Brazil.* (<http://www.state.gov/j/inl/rls/nrcrpt/2014/vol1/222851.htm>, 12. 3. 2015).

U.S. Energy Information Administration (EIA) (2014). *Brazil* (<http://www.eia.gov/countries/cab.cfm?fips=BR>, 23. 3. 2015).

United Nations Foundation (UNF). *What we do: The UN Security Council* (<http://www.unfoundation.org/what-we-do/issues/united-nations/the-un-security-council.html>, 6. 3. 2015).

UNDP. *What is South-South Cooperation* (http://ssc.undp.org/content/ssc/about/what_is_ssc.html, 14. 4. 2015).

Veiga, Pedro da Motta. *Brazil and the G-20 Group of Developing Countries.* WTO (https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/casestudies_e/case7_e.htm, 14. 3. 2015).

(WBD a) *The World Bank Data. GDP (current US\$)* (<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD/countries/US?display=graph>, 23. 3. 2015).

(WBD b) *The World Bank data. Military expenditure (% of GDP)* (<http://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS/countries/US?display=graph>, 23. 3. 2015).

(WBD c) *The World Bank Data. Land area (sq. km)* (<http://data.worldbank.org/indicator/AG.LND.TOTL.K2>, 23. 3. 2015).

(WBD d) *The World Bank Data. United States* (<http://data.worldbank.org/country/united-states>, 23. 3. 2015).

(WBD e) *The World Bank Data. Brazil* (<http://data.worldbank.org/country/brazil?display=graph>, 23. 3. 2015).

(WBD f) *The World Bank Data. GDP per capita (current US\$)*. (<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD/countries/BR?display=graph>, 23. 3. 2015).

(WBD f) *The World Bank Data. Land Area* (<http://data.worldbank.org/indicator/AG.LND.TOTL.K2>, 23. 3. 2015)

(WBD g) *The World Bank Data. GDP (current US\$)* (<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD/countries/BR?display=graph>, 23. 3. 2015).

(WBD h) *The World Bank Data. GDP Growth (annual %)*. (<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD/countries/BR?display=graph>, 23. 3. 2015).

WNA (World Nuclear Association). *World Uranium Mining Production* (<http://www.world-nuclear.org/info/Nuclear-Fuel-Cycle/Mining-of-Uranium/World-Uranium-Mining-Production/>, 23. 3. 2015).

Writer, Staff (2015). *Brazil military strenght. Global Fire Power*. Global Fire Power (<http://www.globalfirepower.com/defense-spending-budget.asp>, 23. 3. 2015).

ZET (2014). *Světové mocnosti zpřísňují sankce proti Rusku* (<http://www.zet.cz/tema/svtov-mocnosti-zpsuj-sankce-proti-rusku-2768>, 24. 3. 2015).

RESUMÉ

This bachelor thesis deals with the US foreign policy towards new emerging Brazil. During the cold war there was a bipolar international system where two main superpowers (USA and Russia) were dominant. The end of the bipolar conflict brought the transformation likeness to multipolar system which is known for international system where lots of great powers are and one of them is the United States. Within this current international system there is a new discussion about really actual topic – the emergence of the new emerging powers that can be able to change the global order. In this case Brazil can threaten the interests of the United States especially in region South America.

In the theoretical part I deal with the concept of power, great power and emerging power. These concepts I introduce on basis of lots of characteristics and then I use in the cases of the USA as a great power and Brazil as an emerging power. In the practical part I devote to relations between the United States and Brazil in economy, security and energy areas after the end of the Cold war to 2014.

Between these states are lots of disputes in areas of economy, security and energy. Mostly in economic integration like the failed FTAA project which was the main American vision with aim to create the free trade area in both Americas. Also states have different view on the conditions within the World Trade Organization. Because of these topics there are tensions between USA and Brazil and it has the influence on the other areas of the mutual relations. We can talk for example about the American NSA spying in 2013 where Brazil was included. Although between these states are lots of disputes USA always had the efforts to have great relations with Brazil because according to the United States, Brazil could be unique economic partner on the West Hemisphere because of Brazilian rising power especially in economy.

PŘÍLOHY:

Příloha č. 1 Výsledky indexu *soft power* za rok 2011

Příloha č. 2 Výsledky indexu *soft power* za rok 2012

Příloha č. 3 HDP Brazílie (2005–2013)

Příloha č. 4 Obchod USA s Brazílií v letech 2004–2013

Příloha č. 1 Výsledky indexu *soft power* za rok 2011

Table 1: Soft Power Index Results

Rank	Country	Score	Rank	Country	Score
1	USA	7.41	16	Italy	4.28
2	UK	6.78	17	New Zealand	4.17
3	France	6.21	18	Austria	4.10
4	Germany	6.15	19	Belgium	3.80
5	Australia	5.64	20	China	3.74
6	Sweden	5.35	21	Brazil	3.55
7	Japan	5.08	22	Singapore	3.49
8	Switzerland	5.07	23	Turkey	3.33
9	Canada	4.91	24	Chile	2.94
10	Netherlands	4.90	25	Portugal	2.81
11	Norway	4.82	26	Israel	2.67
12	Denmark	4.78	27	India	2.64
13	Spain	4.68	28	Russia	2.43
14	Korea	4.52	29	Czech. Rep.	2.36
15	Finland	4.45	30	Greece	2.35

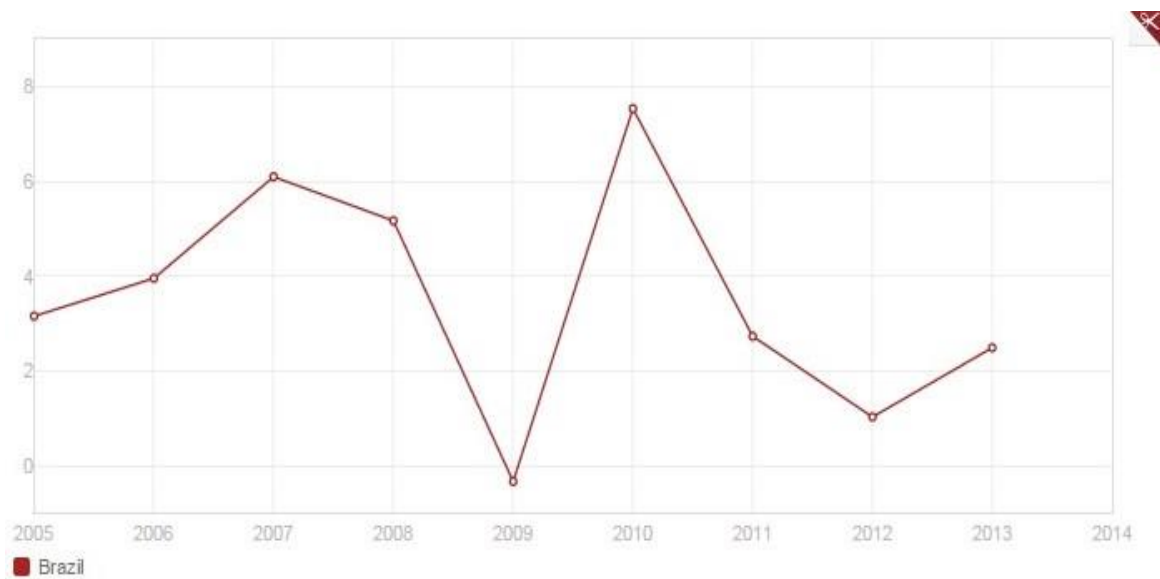
Zdroj: Jonathan (2011: 15)

Příloha č. 2 Výsledky indexu *soft power* za rok 2012

Table 1: Soft Power Index results

Rank	Country	Score	Rank	Country	Score
1	UK	7.289	21	New Zealand	4.249
2	USA	6.989	22	China	4.237
3	Germany	6.484	23	Portugal	4.217
4	France	6.472	24	Ireland	4.160
5	Sweden	5.752	25	Poland	3.817
6	Japan	5.613	26	Singapore	3.759
7	Denmark	5.598	27	Mexico	3.590
8	Switzerland	5.553	28	Russia	3.564
9	Australia	5.534	29	Israel	3.437
10	Canada	5.417	30	Thailand	3.347
11	South Korea	5.350	31	Czech Rep.	3.346
12	Norway	5.327	32	Chile	3.285
13	Finland	5.267	33	Greece	3.260
14	Italy	5.186	34	South Africa	3.117
15	Netherlands	5.161	35	Argentina	3.062
16	Spain	4.981	36	India	2.776
17	Brazil	4.675	37	Malaysia	2.606
18	Austria	4.650	38	UAE	2.416
19	Belgium	4.556	39	Egypt	2.351
20	Turkey	4.263	40	Indonesia	1.739

Zdroj: Jonathan (2012: 11)

Příloha č. 3: HDP Brazílie (2005-2013)

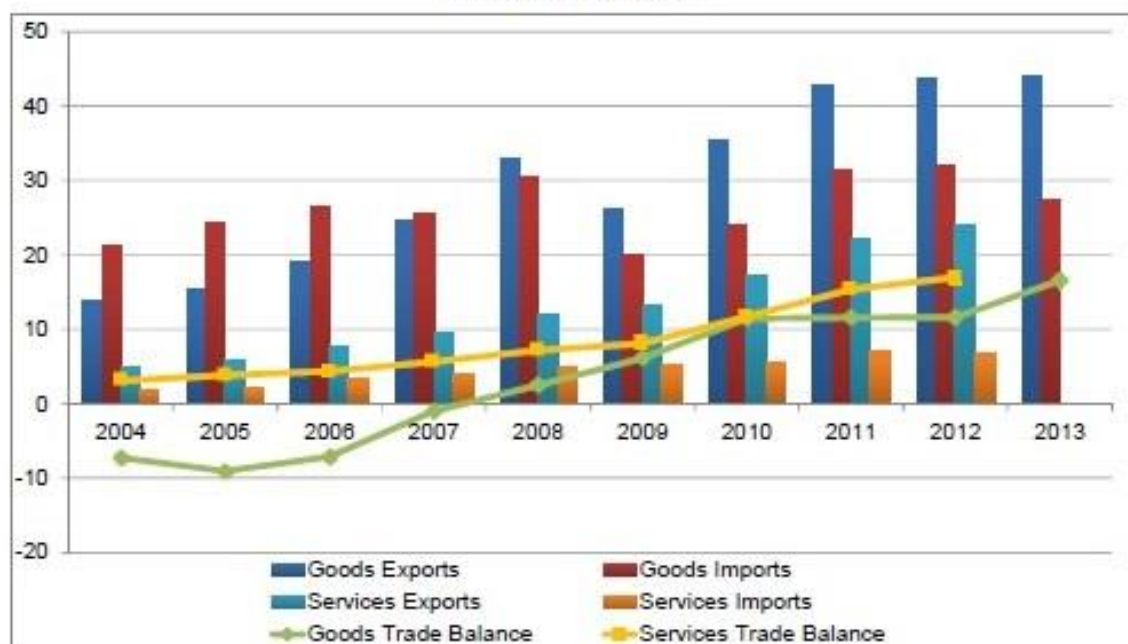
Zdroj: (WBD h)

Poznámka: hodnota HDP je v grafu vyjádřena v procentech.

Příloha č. 4: Obchod USA s Brazílií v letech 2004-2013

Figure 2. U.S. Trade with Brazil: 2004-2013

In billions of U.S. dollars

Zdroj: (Meyer 2014: 14).

Poznámka č. 1: Fialová barva vyobrazuje export zboží, červená import zboží, v oblasti služeb, světle modrá barva značí export, oranžová import. Graf je dále prolnut i balančními křivkami, které jak můžeme vidět, značí vzestupnou tendenci jak u zboží (světle zelená křivka), tak u služeb (žlutá křivka).

Poznámka č. 2: Množství importu služeb nejsou za rok 2013 k dispozici.

Poznámka č. 3: Graf je vyjádřen v USD.